

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Radim Chládek

Živé a zaniklé tradice, zvyky a obyčeje na Kroměřížsku

Olomouc 2023

vedoucí práce: doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 17. 4. 2023

Radim Chládek

Poděkování:

Chci poděkovat vedoucímu práce doc. PhDr. Karlu Konečnému, CSc. za veškeré odborné rady a doporučení zdrojů. Také chci poděkovat pracovníkům Muzea Kroměřížska a Státního okresního archivu v Kroměříži za jejich ochotu a vstřícný přístup. Velký dík patří také respondentům za poskytnutí rozhovorů. A děkuji své rodině i přátelům, kteří mě v průběhu studia podporovali.

Obsah

Úvod	7
1 Vymezení základních pojmů	10
1.1 Tradice	10
1.2 Obyčej.....	10
1.3 Zvyk.....	11
2 Charakteristika Kroměřížska	12
2.1 Haná.....	12
2.2 Region Kroměřížsko	13
2.3 Kroměříž – Hanácké Athény	14
3 Tradice na Kroměřížsku.....	15
3.1 Kroj a nářečí	16
3.2 Rodinné obyčeje	16
3.2.1 Narození dítěte.....	16
3.2.2 Svatba	18
3.2.3 Úmrtí.....	21
3.3 Výroční obyčeje.....	21
3.3.1 Masopust.....	22
3.3.2 Hromnice	23
3.3.3 Blažejská obchůzka	24
3.3.4 Chození s Dorotou	28
3.3.5 Sv. Valentýn	29
3.3.6 Sv. Matěj.....	30
3.3.7 Ostatky	30
3.3.8 Popeleční středa.....	32
3.3.9 Půst	33
3.3.10 Vynášení smrti.....	34

3.3.11 Chodění s májkem	36
3.3.12 Velikonoce	37
3.3.13 Poutě	39
3.3.14 Pálení čarodějnic	40
3.3.15 Májka	40
3.3.16 Svátek práce	41
3.3.17 Výročí konce 2. světové války	41
3.3.18 Svatodušní svátky	42
3.3.19 Honění krále	42
3.3.20 Královničky	43
3.3.21 Boží tělo	45
3.3.22 Hody	45
3.3.23 Dožínky	46
3.3.24 Sv. Václav	48
3.3.25 Dušičky	48
3.3.26 Velká říjnová socialistická revoluce	49
3.3.27 Sv. Martin	49
3.3.28 Advent	50
3.3.29 Barborky	50
3.3.30 Mikulášská obchůzka	51
3.3.31 Sv. Lucie	51
3.3.32 Vánoce	52
3.3.33 Tři králové	54
Závěr	55
Seznam zdrojů	56
Písemné prameny	56
Rozhovory s respondenty	57

Literatura	57
Internetové zdroje	59

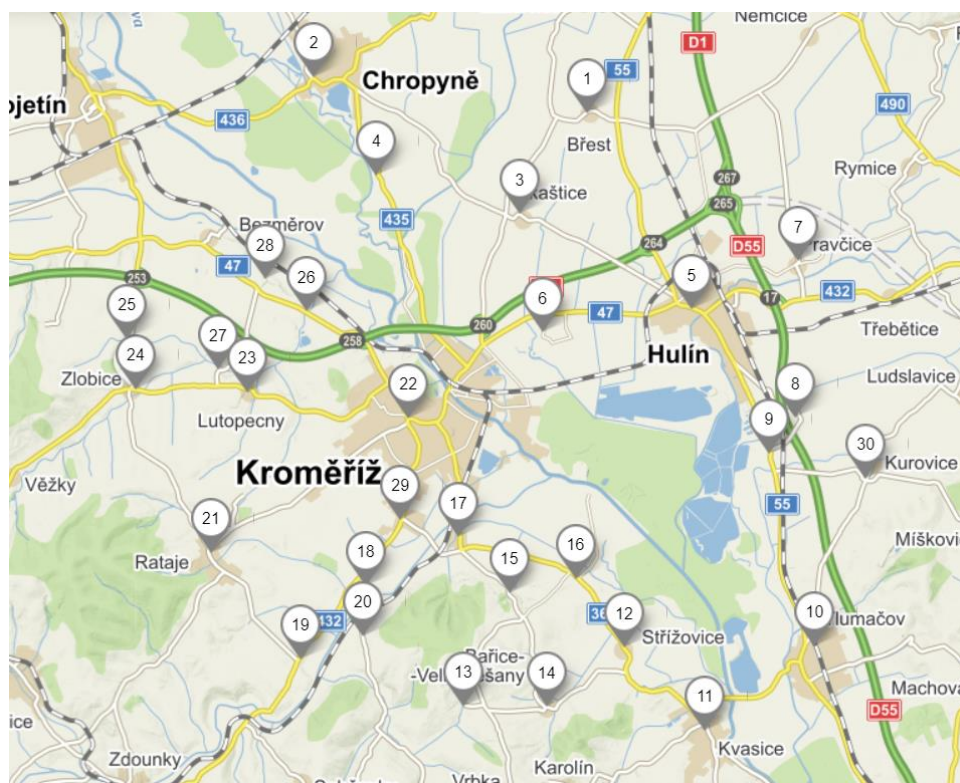
Úvod

Hlavním cílem této bakalářské práce je popsat vybrané živé a zaniklé tradice, zvyky a obyčeje na Kroměřížsku. Aby bylo tohoto cíle dosaženo, je třeba si stanovit pár dílčích cílů. Prvním dílčím cílem je popsat vybrané tradice, zvyky a obyčeje, které se na Kroměřížsku v minulosti dodržovaly. Druhým dílčím cílem je zjistit, které z těchto tradic, zvyků a obyčejů na Kroměřížsku zanikly, a které z nich se zde v současnosti stále udržují. Třetím dílčím cílem je popsat, v jaké podobě se tyto vybrané živé tradice, zvyky a obyčeje na Kroměřížsku konají. Práce má teoretický charakter.

Téma živých a zaniklých tradic, zvyků a obyčejů jsem si zvolil, protože si myslím, že tato oblast nás ovlivňuje více, než si uvědomujeme. Celý život se setkáváme s různými zvyky a tradicemi. Málokdy se však stane, že se zastavíme a přemýšlíme nad tím, jak se daný zvyk slavil za dob našich předků. Kolik generací před námi se podílelo na utváření dané tradice? Jaké překážky museli naši předkové překonat, aby se tradice zachovala? Znali vůbec naši předkové daný zvyk? Na tyto otázky se pokusím v rámci mé práce najít odpověď.

V práci jsou použity zdroje různého druhu. Pro zmapování minulosti je použita literatura regionálních autorů z přelomu 19. a 20. století. Jan Vyhlídal se věnuje popisu tradic a zvyků na Hané poněkud šířeji. František Skopalík byl dlouhá léta starostou obce Záhlinice, dění v obci tak popisuje podrobně. Jindřich Slovák působil v Kroměříži, do rukopisu věnujícího se zvykům a pověrám sesbíral z okolí Kroměříže důležitou součást lidových zvyků – říkadla a písně. Obyčejové problematice minulosti s přesahem i do současnosti se věnuje také Josef Jančář s kolektivem. Jedná se však o novější literaturu z přelomu 20. a 21. století. Dalším důležitým pramenem jsou obecní kroniky a různá regionální periodika. Kroniky zabírají širší časové období než různé publikace, zvyky v nich však již nejsou popsány dopodrobna. Najdou se mezi nimi i výjimky, příkladem je kronika obce Zlobice. Po roce 1948 se však kroniky změnily spíše ve statistické knihy s pevně danou strukturou, místní zvyky a oslavy jsou v nich obsaženy pouze jako výčet různých akcí, oslav a výročí. Po roce 1989 se struktura kronik příliš nezměnila. Osvěžení přinesla regionální periodika, která propagují různé tradice a zvyky. V práci jsou použita především pro ukázkou, jak je daná tradice rozšířena. Také je využito sborníků a regionálních, souhrnných či encyklopedických publikací českých etnografů: Miroslava Války, Evy Večerkové, Jiřiny Langhammerové atd. Důležitým pramenem jsou pamětníci a obyvatelé Kroměřížska. Rozhovory s nimi dokreslují situaci v dané obci. Posledním zdrojem informací jsou mé vlastní zkušenosti s různými zvyky a obyčejí.

Při psaní práce je využito několik metod. První z nich je metoda historická, díky které jsou popsány tradice minulosti a jejich vývoj. Další metodou, kterou využívám je komparativní, pomocí které jsou do jisté míry porovnány charakteristiky jednotlivých jevů. V případě této práce je metoda využita k porovnání rozdílů v jednotlivých zvycích a tradicích. Jde například o to, zda se tradice udržuje místně nebo ve větší části regionu, nebo zda se tradice či zvyk dodržuje jinak dnes než v minulosti. Poslední metodou je geografická metoda, která nám pomáhá popsat, ve které části regionu se tradice dodržuje, nebo ve které části má nějaká specifika. Pomocníkem při tomto popisu regionu nám je mapka přiložená níže, na které jsou vyznačeny obce, kterých se práce týká.

Mapa Kroměřížska – Dostupné z: Mapy.cz

Práce je členěna do tří kapitol. První kapitola se věnuje vymezení základních pojmů: tradice, zvyk a obyčej. Ve druhé kapitole je zpracována charakteristika oblasti, které se práce věnuje. Je zde využita etnografická literatura pro vymezení národopisné oblasti a webové stránky města a internetový článek pracovníka muzea, využitě pro krátký popis důležitých momentů historie města Kroměříž. Třetí kapitola je věnována již samotným tradicím, zvykům a obyčejům, které se vyskytují nebo vyskytovaly na Kroměřížsku. Kapitola je členěna do dvou podkapitol. První se zabývá rodinnými obyčejí a druhá výročními obyčejí. V této kapitole jsou

použity kroniky, informace získané od obyvatel regionu, regionální periodika, regionální literatura a odborné publikace.

1 Vymezení základních pojmů

V úvodní kapitole práce je nutné vymezit základní pojmy týkající se problematiky lidových tradic, zvyků a obyčejů. Vymezení těchto pojmů však není vůbec snadné. Definice kružnice nebo popis vlastností chemických prvků je jednoznačný. Popsat co je to tradice nebo obyčej je složitější. Každý vnímá jako tradici něco jiného, proto lze nalézt různé definice, a každá definice bude správná. Aby tedy nedošlo k mýlce, vymezíme pojmy tradice, obyčej a zvyk.

1.1 Tradice

Heslo tradice lze nalézt v národopisné encyklopedii. Zde je tradice vysvětlena jako „soubor představ o ustáleném chování a názorech pravidelně předávaných mezi generacemi v rámci určité skupiny nebo společenství“¹. Tradici lze také spojit s udržováním zvyků a kultury. Také ve Slovníku spisovného jazyka českého je tradice popsána jako „souhrn ustálených zvyklostí, obyčejů zachovávaných pokoleními“². Tradici lze také chápat jako proces přenosu daných zvyků a obyčejů. Pro potřeby této práce je tradice chápána jako pojem zastřešující konkrétní projevy lidové kultury.³

1.2 Obyčej

Obyčej je již chápán konkrétněji než tradice. Představuje konkrétní způsob jednání či chování. Toto jednání je ustálené, typické, obvyklé pro danou společnost. Tím, že je toto jednání obvyklé, lze odchylky od něj sankcionovat.⁴

Internetové stránky pod správou Národního ústavu lidové kultury představují lidové obyčeje jako složku tradiční kultury. K obyčejům patří projevy vázané jak na určitá kalendářní data (výroční obyčeje), tak na běh života (obyčeje rodinné). „Obyčej chápeme v obecném smyslu jako tradici určený způsob chování, který je v daném společenství všeobecně přijatý,

¹ BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část* [online]. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakladatelství Mladá fronta, 2007 [cit. 2023-04-12], s. 1065. ISBN 978-80-204-1450-2. Dostupné z: <http://www.eu.avcr.cz/cs/vyzkum/strategie21/narodopisna-encyklopedie/>

² Tradice. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2011. [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

³ MURAS, Adam. *Výroční obyčeje na Moravě – tradice a současnost* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021 [cit. 2023-04-14]. Elportál. Dostupné z: <http://is.muni.cz/elportal/?id=1751663>. ISBN 978-80-210-9899-2. ISSN 1802-128X.

⁴ MURAS, Adam. *Výroční obyčeje na Moravě – tradice a současnost* [online].

*rozšířený a ustálený; uplatňuje se v opakovaných situacích každodenního života, ale zejména při významných momentech života člověka, společnosti, přírody.*⁵

Obyčej tak chápeme jako ustálené chování typické pro danou společnost. Lze také tvrdit, že každý obyčej je zároveň tradicí. Opačné tvrzení však neplatí.

1.3 Zvyk

Zvyk má svým významem velmi blízko k obyčeji. Při jeho definici se totiž vychází z definice obyčeje. Zvyk tak lze chápat jako „*ustálené, uznané a obecně přijaté stereotypní jednání zakotvené v rámci určité skupiny.*“⁶ Na rozdíl od obyčeje není toto jednání závazné. Zvyk lze také chápat jako synonymum obyčeje.

V současné literatuře věnující se tradicím se pojmy zvyk a obyčej zaměňují, jsou chápány jako synonyma.

Díky této podobnosti mezi zvyky a obyčeji budeme jak zvyk, tak obyčej, chápat jako tradiční jednání dané společenství.

⁵ Obyčejová tradice. Lidová kultura [online]. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 22.4.2021 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.lidovakultura.cz/lidova-kultura/lidova-kultura-v-cr/lidova-kultura-nematerialni-heslar/obycejova-tradice/>

⁶ MURAS, Adam. *Výroční obyčej na Moravě – tradice a současnost* [online].

2 Charakteristika Kroměřížska

Stejně jako je třeba vymezit pojmy za pomoci definic, je třeba si také vymezit oblast, kterou se práce zabývá, tedy Kroměřížsko. Vymezení oblasti je provedeno ze dvou hledisek: etnografického nebo také národopisného; a územně správního a politického. Z národopisného hlediska se Kroměřížsko nachází na území jihovýchodní Hané.⁷ Z hlediska územně správního a politického se Kroměříž nachází v okrese Kroměříž, ve dnešním Zlínském kraji. Avšak jak se měnilo územně správní uspořádání Československa, měnila se i příslušnost Kroměříže k vyšším územně správním celkům. Od roku 1918 se Kroměříž nacházela v zemi Moravské. Poté, co se nepodařilo prosadit župní členění, byly od roku 1928 sloučeny země Moravská a Slezská v zemi Moravskoslezskou. Od roku 1949 spadala Kroměříž do Gottwaldovského kraje a od roku 1960 do Jihomoravského kraje. Od roku 2000 Kroměříž spadá do Zlínského kraje.

2.1 Haná

Haná je jednou z nejvýraznějších národopisných oblastí na Moravě. Její název pochází od stejnojmenné říčky Hané⁸, protékající z Vyškova přes jižní část Olomouckého kraje do Zlínského kraje, kde se vlévá do řeky Moravy mezi Kojetínem a Kroměříží.

Haná se objevuje na mapě J. A. Komenského z roku 1627, zde je oblast vyznačena jen náhodně a pokrývá jen část oblasti Hané z mladší literatury. Zahrnuje zde oblast jižně od Prostějova mezi Vyškovem a Tovačovem.⁹ František Pospíšil pak Hanou přibližně určuje jako krajinu rozkládající se „mezi *Drahanskou vysočinou, Bradlem, Sudetami, západními výběžky Karpat a Hřiběcími horami: na Uničovsku, Litovelsku, Prostějovsku, Olomoucku, Přerovsku, Kojetskou, Vyškovsku, Zdounecku, Kroměřížsku, Holešovsku a Kvasicku.*“¹⁰ Karel Chotek do oblasti Hané zahrnuje okresy: „*Uničov, Litovel, Šternberk, Olomouc, Prostějov, Přerov, Kojetín, Vyškov, Zdounky, Kroměříž, Holešov, Bystřici pod Hostýnem a Lipník nad Bečvou.*“¹¹

Podle kroje pak lze Hanou rozdělit na devět skupin: „*Vyškovsko-ivanovickou (hornáci), Švábensko-nezamyslickou (dolňáci nebo žloáci), Morkovskou (slezáci), Kroměřížsko-*

⁷ JEŘÁBEK, Richard. Etnografické oblasti, okrsky, přechodná pásma a jejich obyvatelé. In: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 10, Lidová kultura na Moravě*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000, s. 16. Vlastivěda moravská. ISBN 80-7275-005-4.

⁸ BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část* [online], s. 238.

⁹ JEŘÁBEK, Richard. Etnografické oblasti, okrsky, přechodná pásma a jejich obyvatelé, s. 15.

¹⁰ POSPÍŠIL, František. *Almanach Hanáckého roku* [online]. Přerov, 1923 [cit. 2023-03-22], s. 84. Dostupné také z: <https://digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:50bb82c9-2f80-4191-854e-9349fb8d2c5c>

¹¹ ŠKUBAL, Rudolf. *Hranice Hané: vymezení etnografického regionu: (metodické pokyny)*. Brno, 1995, s. 1.

kojetínskou (baňáci), Prostějovsko-tovačovskou (Blatáci), Přerovsko-litovelskou, Hulínsko-holešovskou, Záhorskou a Zábřežskou.“¹² Pojmenování hornáci či dolňáci se odvíjí od toku říčky Hané. Pojmenování žlotáci a baňáci plyne z barvy nohavic. Nohavicím kroje se říká také baně, proto baňáci. Baňáci měli nohavice červené a žlotáci žluté.

Obyvatele Hané lze rozdělit i podle oblastí, ve které žijí, na Blatáky, žijící podél řeky Blaty u Tovačova, Prostějova a Olomouce; Moravčíky, obývající prostor od Věrovan, přes Dub na Moravě, až k Citovu; Zabečáky, případně Zabečváky, žijící na levém břehu řeky Bečvy od Přerova k Chropyni; Zámoravčíky, obývající okolí Kroměříže a Hulína; a Podhoráky, v okolí Holešova a Bystřice pod Hostýnem.¹³

Hanou lze také rozdělit podle nářečí do několika skupin. Hanou lze velmi dobře rozdělit, ale ne vymezit. Každý autor může vnést do dělení jiný pohled, spolu s tím také jiné oblasti. Jak uvádí Pospíšil: „*Hanácký kraj vymeziti přesně a ostře není vlastně možno – ani dle nářečí, ani dle bývalého kroje.*“¹⁴ Naštěstí se spokojíme s tímto hrubým vymezením Hané, protože v každém vymezení se vyskytuje Kroměřížsko, jako nedílná součást Hané.

2.2 Region Kroměřížsko

Vymezení regionu Kroměřížska je přinejmenším stejně složitý úkol jako definování pojmů, jako jsou tradice nebo zvyky. Lze jej totiž také chápat různě. Obvykle je region Kroměřížsko vnímán jako území okresu Kroměříž. Lze jej také definovat pomocí vymezení správního obvodu obce s rozšířenou působností. Tyto obvody jsou v okrese Kroměříž tři: obvod obce Kroměříž, Holešov a Bystřice pod Hostýnem. Z těchto tří spadá nejvíce obcí pod správní obvod Kroměříž. Kroměřížsko lze ale také chápat jako Kroměříž a její okolí tedy Kroměříž a blízké obce.

V této práci je Kroměřížsko chápáno jako Kroměříž a její okolí, a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem je má vazba na okolí Kroměříže, žiji zde 20 let, v obcích blízko Kroměříže jsem splnil povinnou školní docházku a navštěvoval gymnázium. I nyní stále trávím většinu času právě na Kroměřížsku. Druhý důvod je více pragmatický. Kroměříž a přilehlé okolí se nachází na jihovýchodní Hané, proto je možné popsat zvyky a tradice přesněji, bez větších odchylek. Tedy nedojde k tomu, k čemu by mohlo dojít v případě popisu tradic celého okresu

¹² ŠKUBAL, Rudolf. *Hranice Hané: vymezení etnografického regionu: (metodické pokyny)*, s. 6.

¹³ BARTOŠ, František. *Dialektologie moravská: Druhý díl: Nářečí hanácké a české* [online]. Brno: Matices Moravská, 1895. [cit. 2023-03-22] Dostupné také z: <https://ia800204.us.archive.org/20/items/diaktologiemorav02bartuoft/diaktologiemorav02bartuoft.pdf>

¹⁴ POSPÍŠIL, František. *Almanach Hanáckého roku* [online], s. 83.

Kroměříž, a to k tomu, že by se na jedné straně okresu dodržovaly jiné zvyky než na straně druhé. Podle předchozí kapitoly z tohoto vymezení také plyne, že se budeme zabývat především Zámoravčičky, respektive Baňáky.

V této práci je oblast Kroměřížsko chápána jako obce Břest, Hulín – včetně místní části Chrást'any a Záhlinice; Chropyně – včetně místní části Plešovec; Kroměříž – včetně místních částí Vážany, Kotojedy, Bílany, Drahlav, Hradisko, Postoupky, Těšnovice, Trávník, Zlámanka a Šelešovice; Kurovice, Kvasice, Lutopecny – včetně obce Měrůtky; Pravčice, Rataje, Skašnice, Strážovice, Tlumačov a Zlobice – včetně místní části Bojanovice. Jde o obce v okruhu do 10 km od Kroměříže.

2.3 Kroměříž – Hanácké Athény

Jak název napovídá, tak srdcem Kroměřížska je město Kroměříž. Původní ves u řeky Moravy povýšil v polovině 13. století biskup Bruno ze Schauenburgu na opevněné město. Ve městě byl postaven hrad, který se nacházel v severozápadním rohu náměstí. Po roce 1260 započal biskup Bruno ze Schauenburgu s budováním kostela sv. Mořice, v jehož kněžišti byl také pohřben roku 1281. Hrad byl poté přestavěn na renesanční zámek. Město bylo na konci třicetileté války vyplněno švédskými vojsky. Zpět na výsluní Kroměříž vyzdvihl biskup Karel II. Z Lichtensteinu-Castelcornu, který změnil zámek v honosné sídlo, zámeckou zahradu přestavěl na anglický park, a za hradbami města vytvořil barokní Libosad, dnes známý jako Květná zahrada. Jednou z výrazných kapitol dějin města je rok 1848, kdy byl do Kroměříže přesunut Ústavodárný říšský sněm habsburské monarchie. V roce 1885 v okolí zámku pobýval císař František Josef I., který zde vedl soukromé porady s ruským carem Alexandrem III. V roce 1998 byl komplex Arcibiskupského zámku, Podzámecké a Květné zahrady zapsán do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.¹⁵

Hanácké Athény. Tuto přezdívku si Kroměříž vysloužila díky hojnému počtu škol. Dnes v Kroměříži stále fungují gymnázia, střední pedagogická škola, odborné školy a odborná učiliště. Kroměříž však není jediným městem na Hané s podobnou přezdívkou. Prostějov se vysloužil přezdívku Hanácký Jeruzalém díky početné židovské komunitě. Litovli se zase přezdívá Hanácké Benátky díky ramenům řeky Moravy.

¹⁵PÁLKA, Petr. *Historie Kroměříže: 1. díl – První písemné zprávy o osadě* [online]. 2015. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.mojekromeriz.cz/magazin/clanek/historie-kromerize-1-dil-prvni-pisemne-zpravy-o-osade>

3 Tradice na Kroměřížsku

Po vymezení základních pojmů se lze pustit do samotných tradic, zvyků a obyčejů.

Lidové obyčeje jsou charakteristické svojí relativní stabilitou. Předávaly se napříč generacemi, což zajistilo jejich návaznost. Rozhodující pro zachování tradice byla její úspěšnost, její přijetí skupinou, to ovlivňovalo i její prostorové rozšíření.¹⁶

Není tomu ale tak, že co se jednou ve společenství lidí uchytilo, má stálé trvání. Stejně jako se vyvíjí společnost, vyvíjejí se i zvyky a obyčeje. Jako příklad poslouží vývoj odívání, kdy se tradice nosit kroj vytratila s příchodem nové módy v odívání. Dnes je kroj spíše připomínkou minulosti. Také bychom mohli zvyk všedního nošení kroje označit za zaniklý.

Opakem je obyčej živý. Ten je ve společnosti stále populární, stále je udržován, stále se do jisté míry vyvíjí. Příkladem mohou být obyčeje doby vánoční, Velikonoc nebo Filipojakubské noci, dnes spíše známé jako pálení čarodějnic. Obyčeje těchto svátků se změnilo, adaptovaly se v souladu s vývojem společnosti.

V průběhu času zvyky vznikaly a zanikaly, na určitou dobu se vytratily a poté se opět objevily. K tomuto výpadku docházelo v celém regionu nebo jen místně. V posledních letech se některé zvyky a obyčeje znovu objevují zásluhou různých folklórních spolků, výstav, slavností, muzejní práce nebo nadšenců.

Obyčeje se nejčastěji dělí na rodinné a výroční¹⁷. Další možné rozdělení obyčejů je podle původu na lidové, související s průběhem roku a zemědělstvím, a církevní, povětšinou se jedná o svátky kolem příběhu Ježíše Krista. Později se vytvořila skupina občanských svátků připomínající významné historické události a osobnosti¹⁸. Třetím možným způsobem rozdělení zvyků je pomocí času, tedy kdy se vyskytují v průběhu kalendářního roku.

V této práci jsou obyčeje rozděleny na rodinné a výroční.

¹⁶ VEČERKOVÁ, Eva. Výroční obyčeje a obyčeje spjaté se zemědělstvím. In: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 10, Lidová kultura na Moravě*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000, s. 187. Vlastivěda moravská. ISBN 80-7275-005-4.

¹⁷ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004, s. 17. ISBN 80-000-1356-8.

¹⁸ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 12. Kulturní historie. ISBN 978-80-7429-627-7.

3.1 Kroj a nářečí

Než se pustíme do samotného popisu zvyků a obyčejů, kterému je věnována stěžejní část této práce, zmíníme některé další tradice, které lze nalézt na Kroměřížsku. První takovouto tradicí, která se zde udržuje hlavně díky folklórním spolkům a jednotlivcům, je kroj.

Hanácký kroj se běžně nosil do přelomu 19. a 20. století. Poté byl postupně vyměněn za měšťanskou módu. V současnosti lze kroje spatřit při různých slavnostech nebo folklórních vystoupeních. Hanácký kroj je bohatě zdobený. Mužský kroj sestává z bílé vyšívané košile, kalhot, zdobené vesty a klobouku. Ženský kroj je tvořen zdobenou bílou košilí a sukni, zdobenou vestou a pokrývkou hlavy v podobě šátku. Na kroji se kromě bílé vyskytuje ponejvíce červená, žlutá či modrá.

V hanáckém nářečí se změnilo „ý“ na „é“ a „ú“ se změnilo na „ó“. Například mlýn se takto změní na „mlén“, můžeš se změnit na „možeš“. Takto lze ve stručnosti popsat specifika hanáckého nářečí. Na Kroměřížsku je nářečí živé především na venkově. I přes to se však pomalu vytrácí. Pro ilustraci hanáckého nářečí jsou u některých zvyků uvedeny ukázky.

3.2 Rodinné obyčeje

Nyní již k samotným obyčejům. Mezi rodinné obyčeje se řadí obyčeje související s životem jedince. Jde o obřady při událostech ohraničujících jeho život, narození a úmrtí. Do prostoru mezi tyto dva póly života se ještě řadí obyčeje související s námluvami a svatbou. Stejně jako život, i my začneme obyčejí obklopující narození dítěte.

3.2.1 Narození dítěte

Obyčeje, spojené s narozením dítěte se prováděly již před porodem samotným. Cílem těchto zvyků bylo zajistit zdraví matce i dítěti. V minulých staletích byla novorozenecká úmrtnost vysoká, příčinou mohly být bídné životní podmínky, nízké postavení, špatná strava, nutnost, aby ženy pracovaly i v průběhu těhotenství nebo také absence zkušených porodních babek a porodních pomocnic.¹⁹ Jelikož nebylo možné zajistit lepší podmínky, lidé se často uchýlovali právě k obyčejům a praktikám, mající magický základ, omezující matku v jídle, pití nebo různých činnostech.

¹⁹ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online]. Brno: Tiskem Mor. akc. knihtiskárny, 1885 [cit. 2023-03-22]. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e5b07f8d-af23-4ea0-ab09-fbb55735f039>

Těhotné ženě se nesmělo odepřít žádné jídlo, jinak by dítě mohlo mít pigmentové skvrny. Ty prý mohly také vzniknout, když těhotnou ženu někdo uhranul zlým pohledem. Pověry se objevují již při početí. Pomocí určitých rituálů nebo artefaktů lze podle těchto pověr ovlivnit pohlaví dítěte. Když měl muž při početí opasek nebo položil pod postel kladivo, měl se narodit chlapec. Když však pod postel položili sekyru nebo konopí, měla se narodit dívka.²⁰ Podobné pověry a tipy, jak ovlivnit pohlaví dítěte, se objevují i v současnosti. Pohlaví dítěte lze podle těchto pověr ovlivnit sexuální polohou nebo orientací na určitou světovou stranu. Pokud například chtějí rodiče chlapce, mají být při styku otočeni hlavami na sever, a když chtějí dívku, tak na jih.

Také k porodu se vztahovaly různé pověry. K jeho ulehčení se rozvazovaly veškeré uzly na oděvu, rodičce se rozplétaly vlasy, odemykaly se zámky a otevíraly se skříně nebo dveře. K ochraně rodičky se pod její postel pokládaly kovové předměty, místnost se napařovala různými odvary z bylin. U porodu také nesměly chybět náboženské úkony. Odříkávaly se modlitby, rodičce se pod polštář pokládal růženec a lože se vykropovalo svěcenou vodou.²¹

Zatímco žena rodila, muž se již vydal hledat „*kmocháčky*“²² (kmotry). Kmotrovství bylo v minulosti bráno jinak než dnes. Dříve se za kmotry nebrali manželé. Později již ano, a to z důvodu, že kmotři se v případě smrti rodičů o kmotřence starali. S novorozencem se pak odebral otec s kmotry do kostela ke křtu. Dítě bylo oblečeno do křestního šatu skládajícího se z košilky, čepičky a povijanu, vše bylo zdobeně vyšíváno.²³ Po křtu se kmotrům vystrojila hostina zvaná „*křtiny*“²⁴. V rámci ateizace společnosti se po roce 1948 zavedlo slavnostní vítání občánků. Tento obřad měl podobný charakter jako křtiny, měl přivítat nového člena do společnosti. Byla snaha nahradit tímto občanským obřadem církevní křty. Toto se však nepovedlo, zvláště ne v tak silně věřícím regionu, jakým je Kroměřížsko. V současnosti se konají jak křty, tak vítání občánků. Křest jako obřad se v současnosti příliš neliší od minulosti. Po křtu se stále koná hostina pro kmotry a příbuzné.

Po porodu ležela matka s dítětem na lůžku v koutě. Od zbytku místnosti byla oddělena zdobenou plachtou, tzv. koutnicí. Po dobu šestinedělí žena nesměla vycházet z domu.

²⁰ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra a Eva VEČERKOVÁ. Rodinné obyčeje (narození, svatba, pohřeb). In: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 10, Lidová kultura na Moravě*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000, s. 167-168. Vlastivěda moravská. ISBN 80-7275-005-4.

²¹ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra a Eva VEČERKOVÁ. Rodinné obyčeje (narození, svatba, pohřeb), s. 168-169.

²² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 27.

²³ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 27.

²⁴ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 28.

Sousedky, příbuzní a kmotra matce posílaly do kouta jídlo. Nejčastěji se jednalo o pečivo, polévky nebo kaše. Nejdéle jí do kouta posílala jídlo kmotra, a to ob den, ostatní pak dvakrát nebo třikrát. Období šestinedělí pak končilo úvodem v kostele. Tento obřad měl rodičku očistit a uvést ji zpět do společenského života po jejím zotavení po porodu. Rodička se k úvodu dostavila zahalena bohatě zdobenou plachtou, tzv. úvodnicí. Do kostela ji doprovázely ženy, které jí do kouta posílaly jídlo.²⁵ Pro tyto ženy se také konala po úvodu hostina, tzv. „úvod“²⁶ nebo „úvodky“²⁷. Úvod byl katolickou církví zrušen v 60. letech 20. století.

3.2.2 Svatba

Další kapitolou života jedince je založení rodiny. V minulosti tato kapitola tradičně začínala svatbou, respektive námluvami.

Když mladík dospěl do věku vhodného k ženění, porozhlédl se mezi dívkami ze své rodné nebo z okolních vesnic. Jakmile si namluvil nějakou dívku, musel se dohodnout i s jejími rodiči. Námluvy se konaly většinou ve čtvrtek večer. Ženich se se svými rodiči dostavil do domu rodičů nevěsty. Mohlo se také stát, že se ženich o nevěstě dozvěděl až na námluvách, protože se na sňatku dohodli jejich rodiče. Na námluvách se řešilo, jaký majetek oba snoubenci dostanou od svých rodičů. V roce 1820 činilo věno nevěsty 400 zlatých (dále jen zl.), když se vdávaly na podsedek (do domu bez vlastního pole), a 1500 zl., když se vdávala na grunt (hospodářství s polem). Po roce 1850 vzrostly tyto částky až na 7000 zl. na podsedky a až 10000 zl. na grunt. K penězům přinášela věnem také koně, krávy a nějaké šaty.^{28, 29}

Ohlášky zahajovaly přípravy na svatbu. V době ohlášek se především zvali hosté a posílaly se dary. V neděli večer chodila nejprve družba, a posléze i ženich s nevěstou, zvat hosty na svatbu. Také prosili, aby i děti pustili na svatbu za družbu. Než odešli, hospodyně jim přinesla chléb a vybídla je, aby si ukrojili. Krajíc chleba schovali a pokračovali o dům dál. Jakmile všechny hosty sezvali, odevzdali chleba v domě nevěsty pro slepice, aby dobře nesly. V pondělí ráno začali hosté nosit svatební dary. Obyčejně hospodáři posílali půl až jednu měřici žita nebo pšenice, slepice, vejce nebo mléčné výrobky. Přípravy na svatební den byly v plném

²⁵ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 27-28.

²⁶ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 28.

²⁷ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra a Eva VEČERKOVÁ. *Rodinné obyčeje (narození, svatba, pohřeb)*, s. 171.

²⁸ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 30-32.

²⁹ VYHLÍDAL, Jan. *Z hanáckých dědin a měst* [online]. Olomouc: Promberger, 1902 [cit. 2023-03-22], s. 117. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/uuid/uuid:f564bed1-9088-4531-bfd0-36e3205a0530>

proudu. Večer se dostavili také hudebníci a před domem nevěsty, ženicha, staršího družby i starší družky zahráli „štrandrle“³⁰, při kterém chasa i svatebčané tančili.^{31, 32}

Svatba se konala většinou v úterý. Ráno obcházel otcové snoubenců po domech hostů, aby je osobně pozvali na svatbu. Po snídani některý z hostů vybídl ženicha, aby poděkoval rodičům za vychování, a jestli je svými rozmary nějak urazil, aby poprosil o odpuštění. Po snídani vyrazil svatební průvod s ženichem k domu nevěsty. Když se jelo pro nevěstu do sousední vesnice, tak místní děvčata zatahovala průvod s ženichem a požadovala, aby se vyplatil za to, že si vybral nevěstu jinde a domácími opovrhl. U domu nevěsty již čekali svatebčané a různí diváci. Před vstupem ženicha do domu družba nevěsty žertovně odporovala, že se museli splést, a že musí jít o dům dál. Nakonec však pustili ženicha a jeho příbuzné do domu nevěsty a obě strany se navzájem pozdravily.^{33, 34}

Než se vydali do kostela následovalo „odprošení nevěsty“³⁵. Rodiče nevěsty se posadili na lavici, nevěsta před ně poklekla a začala se odprošovat: „*Tatičku milé! Prosím Vás pro Boha, pro Panenku Marii, a pro všechny Boží svaté, lesi*³⁶ *sem Vás kdy v čem rozhněvala, alebo Vám ublížila, odpusťte mi to!*“³⁷ Podobně odprosila také matku. Nakonec nevěsta oba rodiče požádala: „*Tatičku, maměnko! Prosím Vás, nezapomeňte na mně, dyby se mi zle vedlo, a déte mi své požehnání!*“³⁸ Otec i matka nevěstě požehnali. Poté před rodiče nevěsty pokleknul ženich a děkoval: „*Tatičku, maměnko, děkuju Vám, že ste pro mě Vašu ceru vychovali, zaplat' Vám to Pán Bůh.*“³⁹ Rodiče nevěsty i jemu požehnali. Svatební průvod se tak vydal na cestu do kostela. Když se jelo přes pole, byl průvod opět zatažen, ale tentokrát mládenci z vesnice nevěsty. Ti požadovali opět úplatu za to, že jimi nevěsta opovrhla a vdává se jinam, a že jim ženich nevěstu sebral.⁴⁰

Při cestě ze svatebního obřadu v kostele se průvod znovu zatahoval (zalikoval). Chasa natáhla před průvodem šátek či plachtu a požadovala od ženicha peníze, aby mohl průvod projít.⁴¹ V půli cesty se průvod zastavil a vozka, který vezl nevěstu slezl, a požadoval po nevěstě

³⁰ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 34.

³¹ VYHLÍDAL, Jan. *Z hanáckých dědin a měst* [online], s. 118-119.

³² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 33-34.

³³ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 34-35.

³⁴ VYHLÍDAL, Jan. *Z hanáckých dědin a měst* [online], s. 122.

³⁵ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 35.

³⁶ jestli

³⁷ VYHLÍDAL, Jan. *Z hanáckých dědin a měst* [online], s. 123.

³⁸ VYHLÍDAL, Jan. *Z hanáckých dědin a měst* [online], s. 123.

³⁹ VYHLÍDAL, Jan. *Z hanáckých dědin a měst* [online], s. 123.

⁴⁰ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 35-36.

⁴¹ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra a Eva VEČERKOVÁ. *Rodinné obyčeje (narození, svatba, pohřeb)*, s. 178.

a družičkách peníze za výzdobu koňů, tzv. „vybíral na bič“⁴². Poté se dostavili dva mládenci s koláčem. Tento koláč se snažili předat nevěstě nebo jej alespoň hodit na vůz mezi družičky. Když se jim toto povedlo, dostali od nevěsty peněžitý dar. Když jim v tom však ostatní mládenci zabránili, dočkali se posměchu některých svatebčanů.⁴³

Jakmile se svatebčané dostavili do domu ženicha, zasedli za stoly. Družba pak donesla velký koláč s důlkem uprostřed. S koláčem obcházeli všechny hosty a s průpovídkami požadovali, aby nějaký peníz vhodili do koláče. Koláč pak postavili před nevěstu a příbuzní manželů postupně chodili za nevěstou a dávali jí další dary. Při předávání pronesli průpovídku, aby na ně nevěsta nezapomněla, nebo aby se za ně pomodlila, až zemřou. Poslední přišel k nevěstě ženich a při vhazování peněz do koláče pronesl většinou něco ve smyslu, aby se na něj nezlobila, až přijde pozdě z hospody, nebo aby jej pozdě v noci domů pustila.⁴⁴ Někde se místo do koláče házely peníze do mísy s žitem. Žito se pak nevěstě i s dary vysypalo do šátku.⁴⁵ Po tomto darování začala svatební hostina.

Po hostině si nevěstu odvedly vdané ženy do domu a začalo čepení nevěsty. Tento obřad symbolizoval přeměnu dívky na ženu. Vdané ženy sundaly pentle z hlavy nevěsty a nahradily je šátkem typickým pro vdané ženy. Po čepení ženy nevěstu prodávaly. Obsadily většinou některý stůl a vyvolávaly, jakou krásnou „jalůvečku“⁴⁶ si můžou mládenci koupit. Jakmile se nějaký odvážlivec dostavil ke stolu a vhodil peníze na talíř, ženy peníze rychle vzaly a říkaly, že jim nic nedal a na nevěstu nemá nárok. Takto se nevěsta prodávala, dokud nepřišel ten pravý kupec, ženich. Vykoupil svou ženu a s hosty se odebrali k tanci do hospody.^{47, 48}

Ve středu se v domě nevěsty naložily truhlice s oblečením a peřinami na vůz a mládenci je odvezli do domu ženicha. Často však peřiny nechtěli dát, a tak je musel ženich vykoupit. Nevěsta pak ve svém novém domově poprosila rodiče svého muže, aby ji měli rádi, a kdyby se jí nevedlo, aby ji neopouštěli. Svatební veselí pak pokračovalo často až do neděle.⁴⁹

V současnosti se na svatbách lze setkat s podobnými zvyky. Stále se svatební průvody zatahují, také se prodává nevěsta nebo alespoň její střevíc. Upustilo se však již od čepení

⁴² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 37.

⁴³ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 37.

⁴⁴ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 38-39.

⁴⁵ VYHLÍDAL, Jan. *Z hanáckých dědin a měst* [online], s. 126.

⁴⁶ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 40.

⁴⁷ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 40-41.

⁴⁸ NAVRÁTILOVÁ, Alexandra a Eva VEČERKOVÁ. *Rodinné obyčaje (narození, svatba, pohřeb)*, s. 180.

⁴⁹ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 41-43.

nevěsty. Objevují se také tradice spojené s loučením se svobodou. Tomuto loučení se také říká svíce nebo brána, podle zdobené brány, která se staví před vchod domu snoubenců. Tradiční krojované svatby se konají v rámci představení souborů z celé Hané. Krojovaná svatba se konala také ve Skašticích roku 2009. Pro podrobnější popis krojů, písní a průběhu svatby z různých koutů Hané, jsou k dispozici bakalářské práce studentů Masarykovy univerzity v Brně, Milana Zahradníka⁵⁰ a Marie Mašterové⁵¹.

3.2.3 Úmrtí

Lidský život je uzavřen smrtí. Před smrtí dostal člověk poslední pomazání od kněze a snažil se urovnat své záležitosti, především spojené s rozdělením majetku. Po smrti nebožtíka umyli a oblékli ho do dlouhé bílé košile. Malé děti se oblékaly do křestních šatů, svobodné oblékali do slavnostních šatů, a vdané a ženaté oblékali do svatebních šatů. V současnosti se zemřelí oblékají do tmavých slavnostnějších šatů. Kostelní zvony se s nebožtíkem také loučily zvoněním. Poslední rozloučení se konalo v kostele. Rozloučit se s nebožtíkem přišla rodina, sousedé a přátelé. Kněz pronesl smuteční řeč, ve které připomínal pomíjivost lidského života. Poté se smuteční průvod vydal za rakví na hřbitov, místo posledního odpočinku. Byl-li nebožtík myslivec, průvod doprovázela čestná salva z pušek. Členové různých skupin a spolků, do kterých nebožtík patřil, se s ním přišli rozloučit ve stejnokroji. V současnosti se, mimo kostel, koná poslední rozloučení také ve smuteční síni. Součástí pohřbu je dodnes také smuteční hostina (trachta). Zemřelé si pak lidé připomínají buď na různá výročí (svatby, narozenin, pohřbu, svátku) nebo v listopadu na Dušičky.

3.3 Výroční obyčeje

Od obyčejů vztahujících se k životu a rodině, přejdeme k tradicím a obyčejům výročním. Tyto obyčeje jsou svázány s kalendářním rokem. Až na několik výjimek se tyto obyčeje dodržují každý rok ve stejném datu. Není žádné pevně dané uspořádání těchto obyčejů. Můžeme je rozdělit na církevní, lidové a občanské, nebo na obyčeje léta, jara, podzimu a zimy. Stejně tak lze začít Vánocemi, Velikonocemi nebo svátkem sv. Václava. V této práci jsou obyčeje uspořádány podle data, kdy se dodržují. Jako první jsou popsány obyčeje masopustu.

⁵⁰ ZAHRADNÍK, Milan. *Hanácká svatba. Od přechodového obřadu k scénickému folkloru*. [online]. Brno, 2012 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/n87qdt/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Miroslav Válka, Ph.D.

⁵¹ MAŠTEROVÁ, Marie. *Hanácká svatba v 19. století a dnes*. [online]. Brno, 2018 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/c14zb/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Judita KUČEROVÁ.

3.3.1 Masopust

Masopust začíná po svátku Tří králů, tedy 7. ledna, ale jeho konec, a tím pádem ani délka, nejsou pevně stanoveny. Název masopust může zavádět na složení slov maso a půst, která nám evokují půst od masa. Je tomu právě naopak. Masopust je období veselí sevřené mezi dvě postní doby, Vánoce a Velikonoce. V období masopustu bylo třeba stihnout mnoho věcí, zabíjačky, taneční zábavy a také svatby.⁵² Jestliže se v masopustě neodehrála alespoň jedna svatba, říkalo se, že je masopust „*prašivý*“⁵³. Při zabíjačkách si sousedé a příbuzní posílali navzájem pečinky neboli šperky. Jednalo se o maso zalité pečínkovou omáčkou, ovary, játra nebo ledviny; večer pak ovarovou polévku a jelita.⁵⁴

Spíše, než masopust samotný je v povědomí lidí nejen na Kroměřížsku jeho konec, a to začátek čtyřicet dní trvajících půstu před Velikonocemi. Jde především o dny ke konci masopustu: tučný čtvrtek, kdy se jedlo co nejvíce, aby člověk zůstal silný po celý rok; masopustní neděle, to bývala taneční zábava a obecní veselí; maškarní úterý, jak název napovídá, chodil po vesnici průvod složený z různých masek; celé období masopustu končí popeleční středou, tou začíná právě onen čtyřicetidenní půst před Velikonocemi⁵⁵. Na Kroměřížsku se tato doba nazývá vodění medvěda nebo ostatky.

Jak bylo uvedeno výše, v době masopustu se konaly zabíjačky. V dnešní době těchto domácích zabíjaček ubývá. V Břestě se však tato tradice stále udržuje jak zásluhou několika málo hospodářství, tak zásluhou obce, respektive orgánů obce.⁵⁶ Když to dovolí počasí a v minulých letech i epidemiologické podmínky, koná se za obecním úřadem tradiční zabíjačka. Prase se poráží ve dvoře, poté se v neckách doveze za obecní úřad. Zde se paří, škrabe (očistí se) a pověsí na trojnožku. Částečně se také rozbourá (porcuje). V kotli se vaří polévka a zájemci si mohou koupit masné speciality od mistra řezníka. Na tradiční zabíjačce nesmí chybět ani domácí pálenka, která v chladném počasí poskytuje potřebné zahřátí.

Také se v této době konají nejrůznější plesy, bály a zábavy. Konají se dětské maškarní bály a karnevaly. Děti převlečené za různé pohádkové, mýtické a filmové postavy čeká, většinou v kulturním domě nebo nějakém sálu, zábavný program, tombola a nejrůznější

⁵² LANGHAMEROVÁ, Jiřina. Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-710-6525-0. s. 11.

⁵³ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 51.

⁵⁴ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 51.

⁵⁵ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 47-48.

⁵⁶ *Zpravodaj obce Břest*. Břest: Obecní úřad, 2011-. Dostupné také z: <https://www.obec-brest.cz/obec-147/zpravodaj-obce/>

aktivity. To samé platí pro karnevaly pro dospělé. Také je pro ně připraven program, tombola, čeká je hudba a taneční zábava.

V tomto období je v plném proudu také plesová sezóna, většina středních škol na Kroměřížsku pořádá reprezentační, maturitní a stužkovací plesy. Obce s pořádáním svých obecních nebo reprezentačních plesů nezůstávají pozadu.

3.3.2 Hromnice

V období masopustu se nachází různé svátky, příležitosti k dodržování obyčejů. Prvním z těchto svátků, kterým bude věnována pozornost jsou Hromnice. Hromnice patří mezi svátky s pevně stanoveným datem, slaví se čtyřicet dnů po narození Páně, tedy 2. února.⁵⁷ Název je odvozen od svěcených svící, hromnic, které byly zapalovány jako ochrana před hromy při bouři. Jde o lidové pojmenování katolického svátku Uvedení Páně do chrámu.⁵⁸

Svátek „Uvedení Páně do chrámu je připomínkou události ze života Svaté rodiny ... Maria a Josef přinesli Ježíše čtyřicet dní po jeho narození do jeruzalémského chrámu, aby splnili příkazy Mojžíšova zákona, podle něhož byl Ježíš jako prvorozenec zasvěcen Bohu ... V chrámě se setkali Maria a Josef se Simeonem a prorokyní Annou, kteří v Ježíšovi poznali očekávaného Mesiáše ... Simeon nazval Ježíše světlem k osvícení národů a z tohoto proroctví o Ježíši-světle se ujalo procesí se svícemi a svěcení svíce.“⁵⁹

V lidové tradici byly Hromnice spojovány s hospodářstvím. Říkávalo se: „*Do hromnice nevydávej polovice.*“⁶⁰ Jednalo se o připomínku, že zima zdaleka ještě nekončí, k vyhnání dobytka ven na pastvu je daleko a hospodář by tak měl mít alespoň polovinu zásob sena pro dobytek.⁶¹ Také se podle rampouchů visících ze střechy hádala úroda. Když visely ze střechy dlouhé rampouchy, pak budou velké konopě. Když sníh a led tál a byly na cestách louže, pak bude bohatá úroda ovoce.⁶²

⁵⁷ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 41.

⁵⁸ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 16.

⁵⁹ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 16.

⁶⁰ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 51.

⁶¹ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 17.

⁶² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 51.

3.3.3

3.3.4 Blažejská obchůzka

Den svatého Blažeje připadá na 3. února, den po Hromnicích. Jde o svátek patřící žákům. Ti se svolením učitele chodili po vesnici od domu k domu a sbírali dary na Blažejskou slavnost.

V Pravčicích se s Blažejem chodilo naposledy v roce 1885. Chlapci si zvolili pokladníka, řezníka a kuchaře, kteří obcházeli vesnici a sbírali dary. Pokladník nosil truhličku, řezník šavli a kuchař koš. Jakmile vešli do předsíně začali zpívat:

*„Blažeje svatého, biskupa velkého,
my dnes jeho svátek ctíme, a veseli jsme z toho.
Pročež rodičové, kteří dítky máte,
do školy je posílejte, umění jim dejte;
kteří jich nemáte, na papír nám dejte,
jedním grošem nebo dvouma málo zchudobnete.
Bůh vám to oplatí v tom nebeském ráji,
kdežto svatý Blažejíček Pána Boha chválí.
Naša paní Veselá spadla s hůry do sena,
dejte jí klobáse, ať se třikrát opáše,
a lesi nedáte, tož se zpodíváte,
všecky hrnce vám potřískám, co v polici máte,
aji ten hrneček, co v něm vaříváte,
aji tu mísečku, co na ni jídáte,
aji ten, aji ten, co v něm vaříváte křen.
Napila se morka vina, až se jí ř . . ostřapila,
dala sobě krpce látat, aby mohla dobře skákat;*

dala sobě boty podšít, aby mohla dobře skočit.“⁶³

Až dozpívali vešli do pokoje a začali odříkávat své veršované promluvy. Jako první se ujal slova pokladník:

„Dobrý den pane hospodáři a paní hospodyně, vinšuju vám ať se dobře daří, nebudte zhoršeni z našeho příchodu, neb se to stalo jen náhodú, nebo se chceme taky jednú v roce obveseliti a sobě nějakou hostinu připraviti. Zatím odstoupím na stranu pryč, ať povídá druhý víc.“⁶⁴

Po pokladníkovi se slova chopil řezník a spustil:

„Jas u řezník učený, nemám masa k sekání, napřed musím do vsi jíti, - hej – hej, telata na prodej – křičeti, že nic nekoupím, vždyť peněz v kapse necítím. Ale vy, paní matko, vy mně v tom pomůžete, když mně kus slanin z komory donesete (neb v komíně uřežete), neb nám vedle povídali, že jste velikého kusa zabíjali, a z něho moc špeku nařezali. Včil odstoupím pryč, ať poví zas druhý víc.“⁶⁵

Jako poslední promluvil kuchař:

„Ja su kuchař učený a nemám ničeho k vaření, nemám sádla ani vajec, z čeho by byla smažená věc. Ale vy, paní matko, vy mně v tom pomůžete, když mně několik vajec z kurníku donesete. Lesi dáte, budeme vás všudy vychvalovat, a lesi nedáte, kdo ví, lesi ne pomlouvat.“⁶⁶

Když takto své promluvy odříkali, hospodář s hospodyní dali pokladníkovi nějaký peníz, řezníkovi napíchli na šavli kousek slaniny a kuchaři do koše dali pár vajec, ovoce nebo mouku, podle toho, jak byli štedří a jaké měli možnosti. Po obchůzce vesnice se žáci sešli u učitele a vše mu odevzdali. Za odměnu měli nachystanou malou hostinu, každý dostal omáčku nebo polévku, občas i s kouskem masa nebo uzeniny. Navíc každý žák dostal asi žejdlík piva. Žáci, kteří obcházeli domy dostali po dvaceti krejcarech, ostatní kolem tři krejcarů. Zbytek náležel panu učiteli.⁶⁷

Podobně se obcházelo i v Záhlinicích, kde ale žáci neměli rozdělené role jako v Pravčicích. Pouze chodila skupina žáků, ve které jeden nesl rožen a ostatní různé pytle nebo koše na dary a pokladničku na peníze. Ve světnici pak obestoupili žáka s rožněm a spustili:

⁶³ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online]. Praha, 1906 [cit. 2023-03-22], s. 16. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d9976170-b027-11e8-a2d0-005056827e52>.

⁶⁴ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 16.

⁶⁵ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 16-17.

⁶⁶ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 17.

⁶⁷ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 17.

*„Svatýho Blažeje
památku slavíme,
dle starého obyčeje,
k Vám dnes přicházíme.
Jako malé děti
do školy chodíme,
kde se nejprve Boha znáti
číst a psát učíme.
Žáka si nemějte,
na papír nám dejte,
pro jeden groš nebo pro dva
nic neschudobnete.
Co byste nám dali,
nic Vám nebude,
Pán Bůh Vám to vynahradí
a žehnati bude.“⁶⁸*

Poté začali všichni kolem rozně poskakovat a v rychlém tempu zpívali:

*„Nedáte-li kopu vajec,
zaženem Vám muža na pec
a pacholka do komína,
zaudí se jak slanina.
Ani dívky nenecháme,
zaženem ji mezi krávy,
aby krávy nakrmila
a mléka nám nadojila.“*

⁶⁸ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 51-52.

*A pěstouny nenecháme,
zaženem ji mezi slípky,
aby slípkám ohledala
a vajíčka nám dávala.*“⁶⁹

Zbytek občůzky byl stejný jako v Pravčicích, opět dostali dary, které pak předali učitelům, a ten jim na oplátku uspořádal malou hostinu.

Také v Jarohněvicích se chodilo s Blažejem. Zde vystupovaly a promlouvaly postavy, podobně jako v Pravčicích, ale navíc zde byl zahradník, host, myslivec, děkovač a žid. Místo pokladníka v Jarohněvicích vystupoval lófr. Postavy lófr, řezník a kuchař měly téměř stejné promluvy v Jarohněvicích jako měli pokladník, řezník a kuchař v Pravčicích. Jediný větší rozdíl lze najít v promluvě kuchaře. Zatímco v Pravčicích ukončoval svoji řeč pohrůzkou, v Jarohněvicích zval kuchař hospodyně na jejich hostinu. Protože promluvy lófra (pokladníka), řezníka a kuchaře v Jarohněvicích jsou podobné s těmi v Pravčicích, budou uvedeny jen promluvy ostatních. Jako první a druhý promlouvali lófr a kuchař, po nich následovali zahradník, host a myslivec.

„Zahradník: Já zahradník mám starosti dosti o ty zde přítomné hosti, neboť zem zamrzlá a sněhem pokrytá jest. Ale musím k tomu hledati nějakou lest. Ale vy, paní matko, můžete mně v tom pomoci, když mně hodný hrnec zelí udělíte, však na klobásích málo poznáte, když mi z nich půl sáhy dáte.

Host: Ó, samého zelí není dosti, milá paní matko, dejte trochu kaše, hrachu, mouky, však to uneseme. Jak nám moc dáte, tím si u nás velikou zásluhu uděláte. Pozvem vás na tu hostinu, ale jest' a piť si vezměte z domu.

Myslivec: Já myslivec nechci poslední býti, musím v této hostině taky nápomocným býti. Vyjdu skoro ráno na čekanó, běhají tam zvířátka již dávno. zastřelím srnce nebo jeleně, troufám, že z toho bude dobrá pečeně. Kůži pak prodám na víno, aby řekl každý, kdož půjde mimo: Tam je hostina skvostná mezi takovýma hostma. A vy, paní matko, přijďte mezi nás a vezměte s sebou pár jelit, pár klobás a o ostatek se nic nestarejte, jenom nám všeho hojnost dejte.“⁷⁰

Po myslivci vystupoval řezník, po řezníkovi už jen děkovač a žid.

⁶⁹ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 52.

⁷⁰ VÁLKA, Miroslav. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 1989, s. 9. Bibliotheca hanaca, svazek 3.

„Děkovač: Už jsme všecko pověděli, cožkoli jsme věděli. Bůh vám to zaplatí dvojnásobně a na věčnosti trojnásobně.

Žid: My pšid, tšeba su já žid, a já dobše vím a také vám něco povím. Kdybyste měli nějaké staré pežinky, ne, věřte ni, já vám je dobše zaplatím.“⁷¹

Jak již bylo zmíněno výše, v Pravčicích takto naposled chodili žáci v roce 1885. Do konce 19. století Blažejská obchůzka na Kroměřížsku zanikla úplně.⁷² Tradici ale stále udržují v nedalekých Dluhonicích u Přerova, žáci každý rok obchází s Blažejem vesnici.⁷³

3.3.5 Chození s Dorotou

První únorový týden uzavírá svátek sv. Doroty, který připadá na 6. února. Zvyk se váže k legendě o svaté Dorotě, která je patronkou zahradníků a květinářů. Dorota byla dívka z křesťanské rodiny, která odmítla pohanského místodržícího. Ten ji proto nechal mučit, a nakonec ji nechal setnout mečem.⁷⁴ Při cestě na popraviště se Dorota těšila na květiny a ovoce, které rostou v ráji. Slyšel ji úředník Theofil, který se Dorotě vysmíval do okamžiku, kdy k němu přistoupilo dítě a nabídl mu z košíku plného květin a ovoce. Theofil tak uvěřil v křesťanského Boha a byl také setnut.⁷⁵

Z příběhu o jejím umučení vznikly divadelní hry. Nejdříve v podání dospělých, poté se těchto her zhostily děti a mládež. Děti takto chodily ve městech a po vsi „s Dorotou“. Za vystoupení dostávaly odměnu v podobě peněz nebo potravin.⁷⁶ Na Kroměřížsku chození s Dorotou zaniklo před 2. světovou válkou.⁷⁷ Uvedeme záznam obchůzky na Kroměřížsku ze začátku 20. století. V této hře vystupuje Dorota a chlapci v roli vypravěče.

„Oba hoši:

Byla svatá Dorota, měla vínek ze zlata

a to z modré lilie od Panenky Marie.

A přišel k ní z rodu král, za manželku ji žádal.

„Chceš, Dorotko, chceš má být, já si tě chci oblíbit.“

⁷¹ VÁLKA, Miroslav. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*, s. 9.

⁷² VÁLKA, Miroslav. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*, s. 8.

⁷³ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 23.

⁷⁴ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 28.

⁷⁵ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 73.

⁷⁶ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 74.

⁷⁷ VÁLKA, Miroslav. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*, s. 11.

Dorota:

„A já nechcu žádného, já mám Ježíška svého.“

Oba hoši:

Král se na to rozhněval, hned Dorotku pálit dal.

Čím se déle páčila, tím krásnější byla.

„Chceš, Dorotko, chceš má být, já si tě chci oblíbit.“

Dorota:

„A já nechcu žádného, já mám Ježíška svého.“

Oba hoši:

Král se na to rozhněval, hned Dorotku lámat dal.

Dorotka Boha prosila, aby hrom bil do kola.

A tu z čistého jasna, celá zem se zatřásla,

hrom to kolo roztřískal a pohana Bůh ztrestal.

Čarodnice čarodná, podvodnice podvodná,

nepomožú ti čáry ani žádné pověry,

pomůže ti ostrý meč, ať ti spadne hlava přeč.

Svatá hlava je sřata a do nebe je vzata.

Andělé duši vzali a tělo pochovali.⁷⁸

3.3.6 Sv. Valentýn

14. února je svátek zamilovaných. Alespoň tak je dnešní společností vnímán. Zamilovaní si posílají dárky, dávají květiny. Do českých zemí se tento zvyk dostal po revoluci v roce 1989 ze západních zemí. V lidové tradici byl sv. Valentýn spjat se zemědělstvím. Byl považován za ochránce před nemocemi dobytka.⁷⁹

⁷⁸ VÁLKA, Miroslav. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*, s. 11-12.

⁷⁹ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 31.

3.3.7 Sv. Matěj

Únor uzavírá svátek sv. Matěje. Ke sv. Matěji se váže zvyk, kdy děti ráno vbíhají do sadů a zpívají, aby jim Matěj nadělil velkou úrodu ovoce. K tomuto dni se také váže pranostika: „*Je-li na sv. Matěje mráz, bude ještě 40 mrazů po něm; není-li ale mrazů, tož jich bude ještě bez konce.*“⁸⁰

3.3.8 Ostatky

Jak je zmíněno v kapitole o masopustu, hojně se slaví hlavně jeho konec, obecně známý jako ostatky nebo vodění medvěda. V ostatky se hovoří o ostatkovém nebo hanáckém právu. Právo si chodila dospělá chasa vyptat k purkmistrovi, ten se po dobu ostatků vzdal svého práva soudit a udržovat v obci pořádek. Toto právo přešlo na stárky, dalo by se říci, že šlo o pořadatele ostatků. Stárci spolu s právem od purkmistra dostali i povolení k muzice, ta nesmí v ostatky chybět. Stárci si ještě opatřili od hostinského právo šenku a hostinec k tanci. V neděli započala muzika, do hostince bylo doneseno právo a alespoň jeden ze stárků musel po celou dobu zábavy právo hlídat. V případě žaloby se úřad (stárci) sešel, aby mohl být vynesena rozsudek a vykonán trest. Samozřejmě šlo o žertovná obvinění, často některý z hostů obvinil jiného, že jim právo pohanil a vysmíval se mu, tak ho úřad odsoudil buď k pokutě peněžní, zaplacení i několika pohárů piva, nebo k tělesnému trestu, kdy odsouzený dostal ferulí (nazdobenou velkou vařechou) přes záda nebo „zadnici“. Zábava pokračovala až do rána. V pondělí po poledni se opět zaneslo právo do hostince a pokračovalo se v zábavě. Večer stárci vybírali od děvčat peníze na muziku, každá před stárky vysypala několik desítek nebo dvacetníků a stárci jí za to připili pivem. Tancovalo se, dokud všechna děvčata před stárky takto nepředstoupila a oni jí nepřipili. Zábava trvala opět až do brzkého rána. V úterý chodil průvod za doprovodu hudby vsí. V čele šel stárek s právem. Když vešli do domu, úřad se posadil za stůl, chasa si zatančila s hospodyní a dcerami, hospodář dal do pokladnice nějaké peníze, hospodyně věnovala do koše několik koblih. Občas některý z chasníků obžaloval hospodáře a úřad jej odsoudil k zaplacení do pokladnice nebo k pár ranám ferulí. Takto obcházel průvod vsí až do poledne. Odpoledne se opět začalo tančovat v hostinci a tancovalo se nejpozději do jedenácti hodin večer. Pak se všichni odebrali domů, aby se do popeleční středy prospali.⁸¹ Takto se ostatky konaly v Záhlinicích.

⁸⁰ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 53.

⁸¹ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 53-55.

Ve Skašticích to bylo podobné. Chasa si musela pro právo zajít k rychtáři, opatřit si hostinec a muzikanty. Předávání práva rychtářem bylo slavnostnější, každý úřad byl volán za doprovodu hudby. První byl volán fojt, tomu rychtář předal právo, dále purkmistr, písař, který zapisoval a spravoval kasu, pak volali konšely, kteří měli za úkol pomáhat purkmistrovi a vodit k soudu obžalované. Jmenovali také kopaře, který vyplácel odsouzené ferulí, tzv. dával „vršky“ na záda; ponocného, který hlídal a troubil před hospodou; sklepníka, který měl na starosti pivo; a komináře. Jakmile byli všichni jmenováni, odebral se úřad do hostince a započala zábava. Hned byl někdo ze starého úřadu obžalován a dostal pár vršků a pokutu. Tancovalo se do noci. Na rozdíl od Záhlinic, se ve Skašticích chodilo s právem po vsi už v pondělí. Průběh byl nicméně podobný. Ve světlici úřad zasedl za stůl, občas vynesl rozsudek. Hospodyně nachystala koblihy, hospodář nějaký peníz, fojt si s hospodyní a děvčaty zatančil, kominář vymetl komín a průvod šel o dům dál. Večer se opět tancovalo v hostinci. V úterý večer se šlo s hudbou odvádět právo rychtáři. Fojt předal rychtáři právo a za odměnu dostal celý ostatkový úřad pár vršků.⁸²

Ostatky postupem času prošly výraznou proměnou. S tím, jak se změnila pracovní doba, se změnil i čas, ve kterém se ostatky konají. Vesnice se dříve věnovala zemědělství, proto zde pevnou pracovní dobu mnohdy nenajdeme. Díky tomu však ale nebyl problém hodovat a oddávat se zábavě kterýkoli den v týdnu. Dnes je pracovní realita poněkud jiná. Dnešní doba pracuje s modelem pracovního týdne, lidé tedy většinou chodí do zaměstnání od pondělí do pátku. Proto se ostatky přesunuly pouze na víkend, přesněji řečeno na sobotu. V sobotu ráno se vydává na pochod obcí průvod složený z různých masek, ve kterém ale nesmí chybět medvěd. Od tohoto se odvodil název „vodění medvěda“.

V Břestě průvod „maškar“ za doprovodu dechové hudby vychází od hasičské zbrojnice. Maškary postupně prochází celou obcí. U domů je často čeká občerstvení v podobě koblih, koláčů, sladkostí pro mladší účastníky, domácí pálenka pro starší účastníky, leckde je čeká svačina v podobě chleba s pomazánkou. Stálými účastníky průvodu jsou členové sboru dobrovolných hasič, ke kterým se přidávají ostatní spolky jako je červený kříž, divadelní spolek nebo členové fotbalového klubu. Průběžně se do kasiček vybírají peníze, medvědi tancují se ženami. Večer se koná pochovávaní basy a zábava. Pochování basy symbolizuje začátek půstu, a tedy konec muzik a zábav. Při pochovávaní je sehrána divadelní scénka. Ve scénce, která je parodií na pohřební obřad zaznívají žertovné pomluvy, prohřešky a nedokonalosti místních

⁸² VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 21-23.

obyvatel. S pomocí humoru se takto hodnotí i volby, které v uplynulém roce proběhly, zastupitelstvo obce, výkony místních fotbalistů, rybářů nebo myslivců.

V Jarohněvicích vodění medvěda probíhá obdobně, medvěda vodí postava starosty, je obalený ve slámě a ve vjezdu každého domu nechá trochu slámy pro štěstí a dobrou úrodu. Také zde probíhá soutěž o nejlepší domácí koblížky. Smažené koblíhy jsou ostatkové tradiční jídlo. Večer se koná ostatková zábava.⁸³

Chropyní v roce 2023 prošel masopustní průvod dětí z mateřské školy. Každoroční vodění medvěda probíhá také v Plešovci.

Vodění medvěda bylo často přerušeno, ať už v době světové války, nebo v době studené války. Na konci 20. století bylo vodění medvěda v řadě obcí, nejen na Kroměřížsku, obnoveno, v některých dříve, v jiných později. Ve Zlobicích byla ostatková zábava již v roce 1978.⁸⁴ V Břestě na začátku 90. let se vodění medvěda konalo, zatímco v Žalkovicích ještě ne. Žalkovice jsou přitom vzdáleny necelé 3 km od Břestu.⁸⁵

3.3.9 Popeleční středa

Celé období masopustu končí Popeleční středou, přesněji řečeno o půlnoci z úterý na středu. Popeleční středa je významným dnem především pro křesťany. Tímto dnem začíná čtyřicet dní dlouhý půst před Velikonocemi. Popeleční středa tedy nemá pevně stanovené datum, ale jedná se o pohyblivý svátek. Na popeleční středu se chodí do kostela na popelec. Jde o připomínku pomíjivosti pozemského života. Kněz se slovy „prach jsi a v prach se obrátíš“ dělá lidem v kostele na čelo kříž z popela. Tento popel se získává spálením svčených větvíček jívý.⁸⁶ Muži šli z kostela rovnou do hospody, aby popelec „spláchli“⁸⁷.

Mimo křesťanský obřad se na Kroměřížsku držela tradice pojící se k masopustu. Chasníci ustrojili jednoho z nich jako medvěda, druhého oblékli do starých vojenských šatů a nastrojili trdlici tak, že vypadala skoro jako kůň. S medvědem a „hastrošem“ na koni obcházeli ves dům od domu a prodávali hospodyním kvasnice s vodou, někdy šlo pouze o rozetřenou mouku. Za kvasnice dostali mouky, kterou prodali a výdělek odvedli stárkům, kteří

⁸³ ZAKRAVAČOVÁ, Tereza, obyvatelka obce Jarohněvice [ústní sdělení]. Jarohněvice, 20.3.2023.

⁸⁴ Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Zlobice 1956-1991, s. 339.

⁸⁵ NAVRÁTILOVÁ, Václava, programová pracovnice Muzea Františka Skopalíka [ústní sdělení]. Hulín, 16.3.2023.

⁸⁶ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 85-86.

⁸⁷ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 28.

drželi právo, aby mohli zaplatit muziku a vypité pivo. Tento zvyk se již nedodrжуje, v Záhlinicích zanikl roku 1846.⁸⁸

3.3.10 Půst

Čtyřicet dní Ježíš Kristus putoval pouští a jedl jen prostou stravu. Tak dlouho trval také půst před Velikonocemi. Od Popeleční středy do Božího hodu velikonočního se nekonaly zábavy, ani svatby, ani milostné schůzky.⁸⁹ Pokrmy se také nepřipravovaly na sádle, v některých domácnostech se kromě neděle nejedlo maso. Zpívali se pouze postní písně.⁹⁰ Ženy se ani na přístky nescházely. Přístky nebo přástky se konaly především v zimním období, kdy nebylo tolik práce na poli. Ženy se scházely a společně předly přízi.

V době půstu začínalo jarní setí. Když se mužská chasa vracela z pole, děvčata si na ně počíhala a vodou je polila, „*aby prý při orání nedřímali*“⁹¹. Na to však muži dobře pamatovali, a když se pak v dubnu děvčata s trávou domů vracela, polili je na oplátku, „*aby prý taky na trávě nedřímaly*“⁹².

V době půstu, šesti týdnů, je šest neděl. První se nazývá Černá, podle počátku půstu, kdy se má žít střídme a ženy nosily tmavé barvy. Druhá a třetí neděle se nazývaly po různu a z hlediska zvyků nejsou nějak zvláště zajímavé. Čtvrtá neděle se nazývá „*Družebná*“⁹³. O Družebné neděli se půst mírně rozvolnil. Mohlo se chodit po návštěvách. O Družebné neděli se také konaly námluvy.⁹⁴

Pátá neděle se nazývá Smrtná. V tento den se konaly obchůzky se slaměnou figurínou zvanou „Smrt“ nebo „Mařena“ či „Morana“. Figurína smrti symbolizuje zimu. Tímto vynášením smrti, jak se obchůzkám říká, se ukončovala zima.⁹⁵

Poslední neděle před Velikonoci se nazývá Květná. V tento den si křesťanská církev připomíná příjezd Ježíše Krista do Jeruzálema. Zde ho vítali lidé palmovými ratolestmi. V našich končinách se jako symbolické ratolesti používají větvičky jívy – kočičky. Ty se na Květnou neděli světlí v kostele. Věřilo se v jejich ochrannou moc. Lidé si je zastrkovali za obrázky svatých, za krovky, za okna, aby svůj dům ochránili. Také se podávaly dobytku nebo se

⁸⁸ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 55.

⁸⁹ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčejy*, s. 84.

⁹⁰ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 29.

⁹¹ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 56.

⁹² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 56.

⁹³ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčejy*, s. 89-90.

⁹⁴ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčejy*, s. 90.

⁹⁵ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009, s. 33. ISBN 978-80-7346-096-9.

jimi dobytek šlehal.⁹⁶ Vysvěcené větvičky jívy se pak schovávaly a další rok se pálily na popeleční středu.

3.3.11 Vynášení smrti

Pojďme se podívat blíže na zvyk vynášení smrti. Nejprve děvčata na kříž nastrojila slámu, umotala z ní hlavu a ruce. Hlavu ovinula bílým šátkem, namalovala na ni oči, ústa a nos. Figurínu oblékla do šatů, na hlavu jí uvázala šátek, uvázala jí kolem pasu zástěru, ze které visely červené pentle. S takto nastrojenou „Mařenou“ děvčata obcházela vsí a zpívala:

*„Smrtná neděla,
kde ses poděla?
Svatý Jiří vstal,
pole odmykal.
Všelijaké kvítí
po louce svítí,
fiala modrá,
tráva zelená.
Vyletěl sokol na mlynářův dvůr.
Tak vesele zpíval,
až se dvůr rozlíhal.
Královnu volal:
Královno milá,
tvůj král tě volá,
abys k němu přišla,
nebyla tak pyšná.
Královna nešla,
poslala posla,*

⁹⁶ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 91.

*Aj, ty milý posle,
spravuj ty to dobře jako já sama.
Posel spravoval,
sobě namlouval,
tu hezkou děvečku
v zeleném věnečku,
sobě namlouval.
Aj, vy malíři, malujte biče,
kočár vytlačujte,
koně zapříhejte,
s královnou jed'te.
S královnou jeli,
lidi hleděli,
což panenka,
což ta hraběnka
v kočáře sedí?
Co by nejela,
když je královna,
ona má růžičky,
červené pantlíčky pod rukávama.“⁹⁷*

V některých vesnicích si chlapci také svého „Mařáka“ ze slámy vyrobili a Mařenu děvčatům z křížku shodili, pak Mařáka hodili do potoka nebo ho zašlapali v louži.⁹⁸ Jinde se zase Mařena hodila do řeky, tím ztratila zima svoji moc a mohlo nastoupit jaro.⁹⁹

⁹⁷ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 30.

⁹⁸ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 57.

⁹⁹ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 32.

Vynášení smrti se koná dodnes například v Kroměříži. Děti ze základních a mateřských škol jdou průvodem k řece Moravě, do které vhodí figurínu Moreny.¹⁰⁰

3.3.12 Chodění s májkem

Podobný zvyk jako vynášení smrti je „chodění s májkem“. Tyto dívčí obchůzky se konaly buď na Květnou neděli nebo již na neděli Smrtnou. Děvčata si nazdobila smrkové nebo jedlové větvičky barevnými papírovými pentlemi a růžičkami. Někde se také používala špička borovice nebo smrku.¹⁰¹Tento zvyk měl podobný účel jako vynášení smrti, jenže místo loučení se se zimou děvčata takto vítala jaro. Děvčata obcházela ves a zpívala:

*„Stála Panenka Maria
jako růžička červená.
A přišel k ní Anděl Páně,
dal pozdravení té panně.
Ta panna se ho velmi lekla,
hned na svý kolínka klekla.
Neleké se, panno čistá,
máš porodit Pána Krista.
Pána Krista porodila,
do jesliček položila.
Kristus Pán je malý dítě,
on pochodil po všem světě.
Šla Maria, šla údolím,
potkala tam apoštoly.
A vy milý apoštoli,
co ste smutni, neveseli?
My sme smutni, neveseli,*

¹⁰⁰ Kroměřížský zpravodaj: kulturně-společenský měsíčník. Kroměříž: Městský úřad, 2004-. Dostupné také z: <https://www.mesto-kromeriz.cz/aktuality/zpravodaj-ke-stazeni-pdf/2023/>

¹⁰¹ VÁLKA, Miroslav. Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané, s. 18.

*že sme Krista neviděli.
Neviděli, neslyšeli,
jak ve čtvrtek při večeři,
když chléb lámal a rozdával,
svou svatou krev pít nám dával.
Jezte, pite, požívejte,
této noci mě ztratíte.
Jak to židé uslyšeli,
hned' se Pána Krista jali
a na svatý kříž přibili.
Kde ta svatá krev padala,
hned' tam růže rozkvítala.*¹⁰²

Dnes děvčata s máječkem na Květnou neděli chodí například v Břestě.

3.3.13 Velikonoce

Jak již bylo naznačeno v kapitole, věnující se Popeleční středě, Velikonoce jsou pohyblivým svátkem. Nemají pevně stanovené datum, tímto však není myšleno, že se Velikonoce slaví kdykoli v průběhu roku. Datum Velikonoc, respektive Velikonoční neděle, je stanoveno za pomoci určitých pravidel. Velikonoce se slaví po prvním jarním dnu (po jarní rovnodennosti 21. března) a zároveň po prvním úplňku od té doby. Lze to shrnout tak, že Velikonoční neděle připadá na první neděli po prvním jarním úplňku. Jako příklad lze uvést rok 2023. V tomto roce připadá první jarní úplněk na čtvrtek 6. dubna. Velikonoční neděle je dle tohoto pravidla 9. dubna. Co by to ale bylo za pravidlo, kdyby nemělo žádné výjimky. Nejbližší datum, na které může Velikonoční neděle připadnout je 22. března. Toto nastane v případě, když je první jarní úplněk 21. března. Nejzazší datum pak může být 25. dubna. Kdyby první jarní úplněk připadl na neděli 19. dubna, Velikonoce by se tak slavily až 26. dubna. Toto datum ale není možné, proto se úplněk posouvá o den dozadu, na 18. dubna, a Velikonoční neděle se slaví již 19. dubna. Toto nastalo např. v roce 1981. Zde je první výjimka. Druhou výjimkou je zásada, která říká, že během jedné devatenáctileté periody nesmí termín

¹⁰² VÁLKA, Miroslav. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*, s. 19.

Velikonoční neděle připadnout dvakrát na 25. duben. V tomto případě se jeden ze svátků posune o týden dopředu. Stalo se tak v letech 1943, kdy se Velikonoční neděle slavila 25. dubna, a 1956, kdy se musela Velikonoční neděle posunout na 18. dubna. Pro výpočet datumu Velikonoc se sestavovaly různé tabulky nebo vzorce. Ty lze dohledat například na internetu a dále se jimi zabývat nebudeme.¹⁰³

Nyní k samotným svátkům. První z důležitých velikonočních dnů je Zelený čtvrtek. Proč se čtvrtku říká zelený uvádí každý autor jinak. Šottnerová uvádí, že název je odvozen od Olivové hory, na které začalo utrpení Ježíše Krista¹⁰⁴, podle Vondruškové je název odvozen od barvy roucha kněze¹⁰⁵ a Večerková název spojuje s církevním řádem¹⁰⁶. Od názvu se však jeden zvyk odvíjí. Na Zelený čtvrtek je ve většině domácností k obědu špenát nebo zkrátka něco zeleného. Ve čtvrtek zaujímají své místo také očistné rituály. Lidé se chodí omývat do potoka nebo studánky. Voda se neutírá, nechává se uschnout.¹⁰⁷ Ve čtvrtek v mnoha vesnicích dodnes chodí „klepači“ nebo „hrkači“. Chlapci s dřevěnými řehtačkami chodí již na Zelený čtvrtek v poledne a dělají rámus. Nahrazují takto zvony, které po ranní mši utichly. „Klepači“ obchází až do Bílé soboty, kdy se opět rozezvoní zvony. S řehtačkami se obchází ráno, v poledne a kolem tří hodin odpoledne. V Břestě chlapci obchází a hrkají do rytmu říkanky: „*Um - řel - Kristus Pán, O - třech - hodinách*“¹⁰⁸. Řehtačku protáčí každou slabiku.

Na Velký pátek se v naší rodině říká: „Neryje se do lidí, ani do země.“ Na velký pátek by se totiž nemělo pracovat se zemí. Na Velký pátek se očistné rituály opakovaly. Lidé se chodili omývat do potoka stejně jako předešlý den.¹⁰⁹

Následuje Bílá sobota. V tento den se před kostelem světil oheň. Od něj se zapálila velká svíce, tzv. paškál, pomocí které se oheň přenesl do kostela. Z uhlíků ohně před kostelem se pak dělaly křížky, které se zapichovaly do pole jako ochrana před kroupami a dalšími pohromami. V sobotu se opět rozezněly zvony v kostele.

Velikonoční neděle končí půst, v kostelech se světily pokrmy, kus svěcené buchty se dával i dobytku, aby byl k užítu.¹¹⁰ V dřívějších dobách se v neděli chodilo na „šlahačku“¹¹¹.

¹⁰³ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 100-101.

¹⁰⁴ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*, s. 34.

¹⁰⁵ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 107.

¹⁰⁶ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 123.

¹⁰⁷ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 57.

¹⁰⁸ NAVRÁTILOVÁ, Václava, programová pracovnice Muzea Františka Skopalíka [ústní sdělení].

¹⁰⁹ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 39.

¹¹⁰ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 46.

¹¹¹ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 58.

Ta byla podobná pondělní koledě. Chlapci si upletli tatary z vrbového proutí a „vyšlahali“ děvčata se slovy: „*Dneska je naša, zejtra Vaša a po zejtrku, kdo obdrží*“¹¹². Děvčata měla právo na „šlaháčku“ v pondělí, ale většinou měli opět přednost chlapci.

A konečně nastalo Velikonoční pondělí, den, na který se každý chlapec i muž celý rok těší. V pondělí dopoledne obchází muži všeho věku známé a přípuzné a koledují. Pomlázkou, tatarem, mrskají ženy všeho věku přes zadek, říkajíce všelijaké básničky a říkanky. Ženy a dívky jsou mrskány, aby byly zdravé a veselé. Za odměnu dostanou stuhu, kterou jim děvčata přiváží na pomlázku, malované vajíčko, peníze, všemožné sladkosti a cukrovinky. Dospělým je nabídnuta i pálenka. Chlapci ale musí dávat pozor na hodiny, protože mrskat se může jen do poledne. Odpoledne mají dívky právo oplátky, mohou chlapce polévat vodou.

Koledování samotné je jednoduché. Složitější je to s pletením samotné pomlázky. Pomlázka se plete z vrbového proutí. Je mnoho technik a způsobů pletení pomlázky, ale ne každý si plete vlastní.

Technik zdobení vajíček je také mnoho. Lze je malovat štětcem, vyvařovat v cibulových slupkách, zdobit papírem, látkou, voskem, lze do nich také vyrývat různé motivy. Vajíčka lze různě připravit již před samotným zdobením, lze je vyfouknout, uvařit nebo nechat syrová. Způsob zdobení vajíček závisí na možnostech a zručnosti.

3.3.14 Poutě

Než se budeme věnovat dalším výročním obyčejům, zmíníme jednu významnou tradici. Tou tradicí jsou poutě. Poutě jsou běžné ve všech náboženstvích. Poutě vznikaly, protože se věřilo, že modlitba na zvláštním místě má větší moc. Příkladem může být pouť muslimů do Mekky nebo poutě křesťanů na posvátná místa v Palestině. Na území Kroměřížska se putuje například na Svatý Hostýn, do Velehradu, do Křtin nebo Staré Vody.

Zajímavou poutí na Kroměřížsku je pouť obyvatel Břestu do Křtin. Začátek této tradice se datuje do roku 1793. Traduje se, že Břest a okolí zasáhl v 18. století mor. Farníci tak dali slib, že budou putovat do Křtin. Od té doby nebyla tradice přerušena. Po atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha byla pouť zakázána, ale i přesto se konala v zastoupení dvanácti poutníků. V roce 1945 nastala podobná situace, pouť byla tehdy přesunuta na červen. Ani v době pandemie onemocnění COVID-19 nebyla pouť přerušena. Než byla postavena železniční trať z Přerova do Brna, putovalo se pěšky až do Křtin, od začátku 20. století se jezdí

¹¹² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 58.

kus cesty vlakem. I dnes se ale najde pár nadšenců putujících pěšky z Břestu až do Křtin. Datum pouti do Křtin je také pohyblivé, pouť se koná čtyřicet dní od Velikonoc.¹¹³

Další poutí na Kroměřížsku je pouť obyvatel Kroměříže do Staré Vody. Pouť se datuje do roku 1716, kdy kroměřížští farníci dali písemný slib, že budou putovat do Staré Vody ke sv. Anně. Pouť do Staré vody se také konala v důsledku moru, který zasáhl Kroměřížsko v 18. století. Pouť však byla několikrát přerušena, poprvé za vlády Josefa II., pak v období 2. světové války a v letech 1949-1989. Problémem pro konání poutí je i to, že se kostel nalézá ve vojenském újezdu Libavá. Pouť se koná kolem svátku sv. Anny 26. července. Dříve se chodilo pěšky, pouť trvala čtyři dny chůze, dnes zajišťuje farnost autobusovou dopravu.¹¹⁴

3.3.15 Pálení čarodějnic

Na chvíli opustíme zvyky spjaté s náboženstvím a zaměříme se na světské tradice. První z nich se koná 30. dubna. Lidé věřili, že v tento den mají zlé síly větší moc. Proto se v dobách minulých zastrkovaly větvičky střemchy za okna domu. Tyto ratolesti měly chránit obydlí před zlými bytostmi.¹¹⁵ Dnes má však tento den jinou podobu. Ochranu před zlými silami převzal od ratolestí oheň. Staví se velká hranice, na jejíž vrchol se staví figurína převlečená za čarodějnici. Večer se tato hranice zapálí a tím se zažene zlé síly. Pálení čarodějnic je v oblíbě také u dětí. Pro ty se koná slet čarodějnic. Tento slet se podobá maškarnímu bálu, jenže všichni jsou přestrojeni za čaroděje a čarodějnice. Pro děti se chystá zábavný program, např. závody na koštěti. Často je večer pálení čarodějnic doprovázen hudbou a taneční zábavou.

3.3.16 Májka

Pálení čarodějnic je spjato se stavěním máje. Májka je vysoký štíhlý strom, nejčastěji jedle nebo smrk, ostrouhaný od kůry a větví, a jen na vrcholu je nechán zelený. Vrchol májky se zdobí různými barevnými pentlemi a fábory. Kus pod vrcholem je kolem kmenu máje zavěšen věnec z chvojí, který je také ozdobený pentlemi. Májka je symbolem jara a lásky. Již v noci na 1. května mládenci stavěli před domy svobodných děvčat máje. Tento zvyk časem ustal a již se stavěla jen jedna společná májka na návsi. Mládenci také májku hlídali, poněvadž se chasa ze sousední vesnice často pokoušela májku skácet a ukrást zelený vršek. Pokud byla májka ukradena, byla to ostuda pro celou vesnici. Májky se ve většině vesnic staví dodnes. Jen

¹¹³ NAVRÁTILOVÁ, Václava, programová pracovnice Muzea Františka Skopalíka [ústní sdělení].

¹¹⁴ KREJČOVÁ, Jana. Kroměřížské poutě ke sv. Matce Starovodské (1715-2005). In: *Archivní sborník*. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž, 2005, roč. 11, s. 40-61. ISBN 80-86931-03-X.

¹¹⁵ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 48.

se zvyk s kradením máje pomalu vytrácí. Před patnácti lety se ještě běžně stávalo, že májka byla ráno nalezena pokácená, dnes se tak již moc často neděje.

Kácení máje se koná většinou na svatodušní svátky na začátku června. Při kácení přijede k máji průvod a je sehrána krátká scénka, která končí pokácením máje a odřezáním nazdobeného vrcholu. V Břestě se při kácení máje konají dětské hasičské závody. Ve Zlobicích káceli májku na hody na začátku července. Spolu s kácením máje se večer často koná zábava s hudbou.

S prvním májem se udržuje na Kroměřížsku ještě jedna tradice. Mládenci přes noc vápnem napíší vtípné, lechtivé, pravdivé, trefné a občas i urážlivé vzkazy na silnici před domy. Vzkazy se vztahují k událostem uplynulého roku, které se pojí k danému člověku nebo rodině. Jako příklad uvedeme pár nápisů z Břestu. Před základní školou byl nápis Bradavice (odkaz na kouzelnickou školu z děl J. K. Rowling); byl postavena již třetí bytový dům v Břestě, před všemi třemi domy se pak objevily nápisy: bytovka č. 1, bytovka č. 2 a bytovka č. 3; na silnici na konci Břestu byl nápis: dál už ne.

3.3.17 Svátek práce

1. května je svátek práce. V tento den se konaly veselice podobné poutím. Pořádání Svátku práce se po změně režimu v roce 1948 ujala tehdejší komunistická vláda. Z veselí se staly prvomájové průvody s mávátky a transparenty. Tyto průvody byly povinné. V kronikách obcí na Kroměřížsku z let 1948-1989 jsou v sekci o osvětové činnosti a kulturním životě uvedeny záznamy, kolik občanů se účastnilo prvomájového průvodu. Průvod se konal v Kroměříži. Vycházelo se od řeky Moravy, průvod pak pokračoval po hlavní silnici do centra města a končil na Velkém náměstí.¹¹⁶ Po revoluci v roce 1989 se od těchto průvodů upustilo.

3.3.18 Výročí konce 2. světové války

Poslední tradiční událostí začátku května, které se budeme v práci věnovat, jsou oslavy osvobození obce nebo oslavy konce 2. světové války. Tyto oslavy mají charakter průvodu k památníku, případně k hrobům nebo pamětním deskám padlých. Průvody se konají v prvním květnovém týdnu. Většina Kroměřížska byla osvobozena od 4. do 7. května 1945. K památníkům jsou kladeny věnce, často má projev správní orgán, případně i vojenští veteráni, kteří se účastnili osvobození, nebo pamětníci. U památníků nebo hrobů také stává čestná stráž. Při této příležitosti se občas konají večerní lampionové průvody. V Kroměříži se podobný pietní

¹¹⁶ CHLÁDEK, Petr, obyvatel obce Břest, obyvatel města Kroměříž do roku 1992 [ústní sdělení].

akt koná i u hrobu Ludvíka Svobody. V Břestě průvod k památníku padlých vojáků na hřbitově vychází od základní školy. V souvislosti s osvobozením obce Břest se nabízí k doplnění pár zajímavých informací. Právě o Břest se vedla poslední větší bitva 2. světové války na našem území. Tato bitva byla poslední bitvou 2. světové války pro 1. československý armádní sbor. Bitva byla v roce 2008 u příležitosti 63. výročí osvobození obce dokonce z části rekonstruována. První ukázka proběhla v centru obce a druhá ukázka proběhla na polích za obcí ve směru na Kroměříž. Obyvatelé Zlobic a Bojanovic si společně připomínají osvobození obou obcí. Průvod začíná u pomníku padlých v 1. světové válce a pokračuje k hrobu rumunských vojáků ve Zlobicích.¹¹⁷

3.3.19 Svatodušní svátky

Nyní se vraťme opět k církevnímu svátku. Svatodušní svátky jsou pohyblivým svátkem. Jejich datum se, stejně jako datum Popeleční středy, odvíjí od Velikonoc. Nastávají 50 dní po Velikonoční neděli. Křesťanská církev si o těchto svátcích připomíná svůj vznik. Ježíš Kristus vstoupil na nebesa 40 dní po Božím hodu velikonočním – Velikonoční neděli. Za 10 dní se jeho učedníci sešli k oslavám židovských letnic. Sestoupil na ně svatý Duch a apoštolové vyšli do ulic a začali kolemjdoucí obracet na křesťanskou víru. Ve svatodušní neděli se koná mše svatá. V pondělí po svatodušní neděli však přichází na řadu lidové zvyky mládeže – honění krále a královničky.¹¹⁸

3.3.20 Honění krále

„*Honění krále*“¹¹⁹, „*jízda králů*“¹²⁰, *jízda „s králem*“¹²¹. Takto se nazývá zvyk mládeže, která si vybrala krále, jezdila s ním na koních po vsi a vybírala dary, aby si mohla uspořádat hostinu. Aby mládež mohla s králem jezdit, musela si vyptat povolení od purkmistra. Za krále si pak vyprosili chlapce ze zámožnější rodiny ve věku 12-15 let. Král byl oblečen do bílých ženských šatů, kolem pasu měl červenou pentli, na hlavě korunu z pentlí a v ruce držel kytici z růží.¹²² Vedle krále jeli dva mládenci, kteří měli za úkol ho hlídat a bránit pro případ, že by se chasa ze sousední vesnice rozhodla krále unést. Když se tak stalo, museli krále vykoupit

¹¹⁷ Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Zlobice 1956-1991.

¹¹⁸ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*, s. 68.

¹¹⁹ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 50.

¹²⁰ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*, s. 64.

¹²¹ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 59.

¹²² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 59.

penězi.¹²³ V čele průvodu jel trubač na bílém koni. Pokladníci na peněžní dary měl u sebe jeden z králových ochránců. Když se pak průvod zastavil u domu, chasník v první řadě oslovil hospodáře s hospodyní: „*Na krála, paní matko, na krála! Máme krála chudobného při tom velmi poctivého. Okradli ho na horách, na dolách a na krakovském mostě. Ukradli mu 300 koni z prázného stání, ukradli mu 300 volů z prázného dvoru; a ty voli tak veliký rohy měli, než jich vrana přeletěla, troje mladé vyseděla a štvrty zachladila, proto že pro ně místa neměla. Děte nám matko přece třeba to svínský plece, alebo klobásu, co se ňó devětkrát opášu a po desáty svého vraného konička podepnu. Pak-li byste nám nechtěli nic dáti, budeme si to na Vás vymáhati. Vyjedem si za město, tam složíme svý vojsko, budeme jisti a píti, a Vy to moséte páni hospodáři zaplatiti. Pochválen bud' Ježíš Kristus!*“¹²⁴ Načež jim hospodář do pokladnice pár peněz dal a hospodyně jim darovala nějaká vejce, slaninu, uzeniny atd. Často s králem jezdili i do sousedních vsí. Jakmile se vrátili, nechali si z darů nachystat hostinu v domě rodičů krále nebo v hostinci. V Záhlinicích se tento zvyk přestal konat roku 1849. Místo jízdy králů vznikla banderia.¹²⁵ Postupně tento zvyk zanikl na celém Kroměřížsku.¹²⁶

V Chropyni se však tento zvyk do jisté míry obnovil. Od roku 1985 se zde každé dva roky konají Hanácké slavnosti, které zahajuje jízda krále Ječmínka. Jde o krojovaný průvod, který z náměstí jede do areálu sokolského stadionu, kde se konají různá taneční nebo hudební vystoupení folklórních spolků.¹²⁷ Tradice však byla přerušena roku 2021 kvůli pandemii onemocnění COVID-19.

3.3.21 Královničky

Zatímco honění krále je chlapecká záležitost, královničky jsou čistě dívčí zvyk. V literatuře se pro tento zvyk uvádí i názvy „*králky, chození s královnou*“¹²⁸. Průběh byl velmi podobný jízdě králů. Dívky ve věku 10-12 let nastrojily jednu z nich, královnu, do bílých šatů, na hlavě měla zdobený věnec nebo korunu z květin a pentlí.¹²⁹ Dívky nosily praporec nebo

¹²³ VEČERKOVÁ, Eva. Výroční obyčeje a obyčeje spjaté se zemědělstvím, s. 200.

¹²⁴ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 60.

¹²⁵ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 60.

¹²⁶ VÁLKA, Miroslav. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*, s. 23.

¹²⁷ *Zpravodaj města Chropyně*. Chropyně: Městský úřad, 1995-. Dostupné také z: <https://www.muchropyne.cz/mesto/zpravodaj-1/archiv-zpravodaje/>

¹²⁸ VEČERKOVÁ, Eva. Výroční obyčeje a obyčeje spjaté se zemědělstvím, s. 200.

¹²⁹ SLOVÁK, Jindřich. *Zvyky, obyčeje, pověry atd. lidu hanáckého na Kroměřížsku*. Kroměříž, 1895, s. 42. Knihovna Muzea Kroměřížska.

baldachýn, uvázaný na čtyřech hůlkách, pod kterým šla královna.¹³⁰ Takto s královnou chodily po domech a zpívaly:

*„Královno milá,
tvůj král tě hledá,
abys k němu přišla,
nebyla tak pyšná
jako já sama.
Ona nepřišla,
posla poslala:
Aj ty, milý posle,
zpravuj všechno sobě
jako já sama.
A posel zpravoval,
tu krásnou děvečku
v růžovém věnečku
sobě namlouval.
Vyletěl sokol na ten pustý dvůr,
tam vesele zpíval,
až se dvůr rozléhal,
královnu volal.“¹³¹*

Za odměnu dostaly peníze a vejce. Dary si po obchůzce rozdělily nebo si uspořádaly malou hostinu.¹³² Tento obyčej se postupně vytratil, stejně jako jízda králů.

¹³⁰ MRÁZOVÁ, Jiřina. Královničky. In: *Programový sborník k Hanáckým slavnostem*. Chropyně: Muzeum Kroměřížska, 1985, s. 6-7.

¹³¹ SLOVÁK, Jindřich. *Zvyky, obyčeje, pověry atd. lidu hanáckého na Kroměřížsku*, s. 42.

¹³² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 61.

V roce 1925 byla obchůzka královniček, stejně jako vodění medvěda, dožatá nebo Hanácké právo, předvedena na Zemské všeobecné hospodářsko-průmyslové výstavě v Kroměříži.¹³³

V roce 2022 se však s královnou chodilo v Břestě. Devatenáct dívek si ze svého středu zvolilo svou královničku, kterou vedly obcí pod baldachýnem. Po mši obcházel průvod obcí a před kostelem se konalo obouvání královničky a poté i předávání koruny královničky na příští rok. Teprve se ukáže, zda se zvyk v Břestě udrží, a rozšíří tak bohatou paletu zvyků na Kroměřížsku.¹³⁴

3.3.22 Boží tělo

Svátkem Božího Těla uzavřeme jaro a také svátky vázané svým datem na Velikonoce. Boží Tělo se koná „*devět týdnů po Zeleném čtvrtku*“¹³⁵. Postupně se z církevního svátku stal svátek velmi oblíbený, zvláště ve městech. Průběh je poměrně jednoduchý. Procesí v čele s knězem, jdoucím často pod baldachýnem, se po cestě vysypané kvítím postupně zastavuje u čtyř oltářů, které jsou rozestaveny nejčastěji na náměstí nebo návsi a na kterých jsou položeny zelené ratolesti. Kněz žehná obci, ratolestem a celé zemi.

3.3.23 Hody

V průběhu roku se konají různá veselí. To největší z nich se nazývá hody. Hody se slavily v každé vesnici v jiný čas. Datum hodů se odvíjelo od patrona místního kostela. V Chropyni je kostel zasvěcen sv. Jiljí, hody tak připadají na 1. září, v Břestě je patronem kostela sv. Jakub, hody tak připadají na 25. července a například v Hulíně hody připadají na sv. Václava, 28. září. Hody většinou trvaly několik dní a nebylo výjimkou, že se chodilo na hody i do okolních vesnic. V době, kdy vrcholily práce na polích se však nehodilo, aby se konaly hody a práce stála. Proto zavedl císař Josef II. společné hody, říkalo se jim „*císařské hody*“¹³⁶, konaly se třetí říjnovou nedělí a trvaly dva dny. V mnoha obcích se i přes toto nařízení konaly dvoje hody, císařské a malé hody či hodky, které se slavily podle patrona kostela, jak tomu bylo dříve.

¹³³ ZEZULOVÁ, Jitka. Velké dny Kroměříže 1925. In: *Archivní sborník*. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž, 2005, roč. 11, s. 40-61. ISBN 80-86931-03-X.

¹³⁴ NAVRÁTILOVÁ, Václava, programová pracovnice Muzea Františka Skopalíka [ústní sdělení].

¹³⁵ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *České tradice v proměnách času: kroje – zvyky – umění*. Praha: Lidové noviny, 2017, s. 199. ISBN 978-80-7422-500-0.

¹³⁶ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 63.

Nyní již k samotným hodům. Bylo to období veselé, plné radovánek a dobrého jídla. Český název posvícení vznikl od slova posvětit. Posvícenské hodování se konalo u příležitosti výročí vysvěcení kostela. Analogicky lze tvrdit, že název hody, který se používá na Moravě, vznikl právě z posvícenského hodování, kdy tuto slavnost doprovází pestrá škála pokrmů. V neděli dopoledne se konala mše. Po ní následoval slavnostní oběd a večer hodová zábava. Při této příležitosti se také konaly jarmarky. Kdokoli mohl vyskládat své výrobky na stůl a prodávat. Taneční zábavy, pití alkoholu, konzumace masa a koláčů, a mše svatá v kostele. Takto by se daly hody shrnout. V minulosti se však dodržovaly další zvyky. Jedním z nich bylo porážení hodule. Hodule byl vůl nebo jalovice, která se koupila na jaře. Nechávala se pást spolu s koňmi, aby se dříve vypásla. Koně se totiž vyháněli na pastvinu před dobyt看kem, aby měli lepší trávu. Hoduli pak pár dní před hody zabil řezník, droby se jedli na snídani, z masa se pekly pečínky a kůže se prodávala. K hodům patří také zvířecí oběti. V některých vesnicích mlátili slepice nebo kačera. Slepici zakopali do země a mladík s šátkem přes oči chodil s cepem a jeho jediným úkolem bylo slepice ubít. V Záhlinicích se zase stínal beran.¹³⁷ Vystrojeného berana nesli za doprovodu hudby vesnicí. Na návsi jej pak položili a tancovali kolem něj. Stárek pak měl za úkol berana setnout. Když se mu to napoprvé povedlo, připadla mu sláva. Když se mu to však jednou ranou nepovedlo, dostal možnost jiný chasník, aby berana setnul, a stárkovi se dostalo pouze výsměchu. Beran se pak na konci hodů snědl. Tento zvyk skončil v roce 1830.¹³⁸

Hody se postupem času proměnily pouze v taneční zábavu s hudbou, plnou jídla a alkoholu. V dnešní době můžeme pozorovat ještě jedno pojmenování pro hody, a to pouť. Hody se dnes konají převážně v sobotu a neděli. Součástí jsou různé atrakce pro děti i dospělé – střelnice, kolotoče, stánky s jídlem, pitím a různými výrobky. Ze starých zvyků se dochovala taneční zábava s hudbou. Původní lidové tance lze na hodech vidět díky různým souborům nebo nadšencům. Za zmínku stojí také dechová hudba, kterou udržují místní kapely, například Hulíňané nebo Hanačka. Součástí vesnických hodů jsou často hasičské závody, různé výstavy, srazy veteránů nebo rybářské závody. Pořadatelé jsou sbory dobrovolných hasičů, červený kříž nebo městská kulturní centra.

3.3.24 Dožínky

Dožínky, v minulosti se používal spíše název dožatá, jsou slavností ukončující sklizeň. Obdobou dožinek je vinobraní, trnkobraní nebo dočesná. K popisu dožaté využijeme kroniku

¹³⁷ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 60-63.

¹³⁸ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 63.

obce Zlobice. V roce 1956 se Československé státní statky a jednotná zemědělská družstva rozhodly, že uspořádají dělníkům dožatou. U této příležitosti vzpomíná kronikář František Michálek, jak se dříve slavila dožatá. Dožatá začínala již na poli, kdy se poslední klasy obilí nechaly neposečené. Pacholek s děvečkou pak vešli na pole a společně klasy posekli a svázali je do snopu – tomuto poslednímu snopu se říkalo žebrák. Pak nejstarší pracovnice zvedla žebráka, který jí v zápětí byl dán na záda. Takto s žebrákem obcházela chasa po návsi. Večer se chasa vystrojila do čistého oblečení. Dvě dívky musely ozdobit věnec všemi druhy obilí, polním kvítím a pozlacenou makovicí. Věnec pak visel v kuchyni v domě hospodáře u stropu a do všech rohů se od něj táhly papírové řetězy. Když do místnosti vstoupil hospodář s hospodyní, začali všichni pacholci a děvečky sborově zpívat:¹³⁹

*„A vy milý hospodáři, vynšujeme vám,
tento věneček zelený darujeme vám,
vy ho z lásky přijměte a za nás se nestyd'te,
dá vám Pánbu požehnání na tomto světě.“¹⁴⁰*

Když dozpívali, hospodář všem poděkoval za vinšování a za práci, kterou pro ně odvedli na poli. Pak se hodovalo, jedlo se maso, koláče, cukroví a pilo se pivo. Takto se slavilo v každém hospodářství. V neděli se konala mše svatá za úrodu. Po mši šla mužská chasa na „popravky“¹⁴¹. Dopíjeli pivo a dojídali koláče. Ve Skašticích se dělala dožatá najednou, hospodáři se domluvili a uspořádali společnou dožatou.¹⁴² Mše svatá za úrodu se koná dodnes. Hanáci z Břestu se jí účastní v krojích první nebo druhou neděli v září.

V období let 1948-1989 se dožínky konaly lokálně v jednotných zemědělských družstvech. Šlo pouze o hostinu, zábavu, po žních. Tradiční zvyky se z těchto oslav vytratily. V Kroměříži se dožínky konaly do roku 1974, obnoveny byly až v roce 2007. Od tohoto roku se v Kroměříži konají Dožínky Zlínského kraje. Zahajují se krojovaným průvodem historickým centrem města. V čele průvodu je nesen věnec uvitý z posledních klasů obilí – žebráka. Na Velkém náměstí je věnec předán hospodáři – hejtmanu Zlínského kraje.¹⁴³ Poté se na pódiu

¹³⁹ Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Zlobice 1956-1991, s. 11.

¹⁴⁰ Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Zlobice 1956-1991, s. 11.

¹⁴¹ Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Zlobice 1956-1991, s. 12.

¹⁴² VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 92.

¹⁴³ NAVRÁTILOVÁ, Václava, programová pracovnice Muzea Františka Skopalíka [ústní sdělení].

střídají soubory, které předvádí především lidové tance, hrají lidovou hudbu a zpívají lidové písně. Součástí celé akce je také jarmark. Odpoledne se koná děkonná mše svatá za úrodu v kostele sv. Mořice. Velkou zásluhu na obnovení této tradice má paní Václava Navrátilová a Hanáci z Břestu. Paní Navrátilová se zabývá hanáckým krojem a dlouhá léta se podílela na organizaci Dožinek Zlínského kraje. Samotné dožínky jsou však jistým způsobem originální. Ve Zlínském kraji se rozléhají tři národopisné oblasti: Haná, Slovácko a Valašsko. Díky tomuto je rozmanitost krojů na krajských dožínkách unikátní. Je však otázkou, zda by nebylo z národopisného hlediska lepší, aby se konaly spíše hanácké dožínky, kde by vynikla hanácká tradice.

3.3.25 Sv. Václav

Letní období uzavřeme 28. zářím, svátkem sv. Václava, Dnem české státnosti. Tento den se slavil v duchu slavnosti, lze ho přirovnat k hodům. Konaly se mše svaté. V tento den se také koná pouť do Staré Boleslavi, ve které skončil život patrona českých zemí. Na Kroměřížsku se konaly slavnosti podobné hodům, i když ne tak honosné. Hrála hudba a tancovalo se.¹⁴⁴ Postava sv. Václava, i to co představuje, se minulým režimům vůbec nehodila. Ať šlo o dobu Protektorátu Čechy a Morava, kdy se česká identita potlačovala, nebo o období po 2. světové válce, respektive po vítězném únoru 1948, kdy se tato postava zase nehodila komunistickému režimu. Dnes jsou Svatováclavské slavnosti velkou událostí například v Hulíně a Kroměříži. V Hulíně jsou na sv. Václava hody. Koná se jarmark s nejrůznějšími výrobky, mše svatá, taneční vystoupení místních souborů a odpoledne patří v Hulíně především hudbě. V Kroměříži mají slavnosti podobu hudebního festivalu.

3.3.26 Dušičky

1. listopadu je svátek Všech svatých. Ten připomíná jak všechny svaté a mučedníky, tak zasvěcení pohanského chrámu v Římě Panně Marii. 2. listopadu nastává svátek věnovaný vzpomínce na zemřelé. Můžeme se setkat i s názvem Památka zesnulých. Původ tohoto svátku sahá před křesťanství, které pak tento svátek převzalo. Průběh svátku není nijak divoký. Uklízí a zdobí se hroby, zapalují se svíčky, také se slouží mše svatá za mrtvé.¹⁴⁵

Pojetí Dušiček může být dětem často nejasné a nesrozumitelné. Není tak divu, že nejen děti a mládež propadá západnímu trendu – Halloweenu. Halloween se slaví 31. října. Je typický koledováním v masce, kostýmu nebo převleku. Lze se setkat s kostýmy superhrdinů, smrtek,

¹⁴⁴ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 243.

¹⁴⁵ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 245.

duchů, mýtických nebo pohádkových bytostí, filmových postav nebo zvířat. Fantazii se zde meze nekladou. Odměnou za koledu bývají většinou sladkosti.¹⁴⁶ České pojetí Halloweenu je zatím střídmější, konají se průvody masek a různé kostýmové večírky a zábavy.

3.3.27 Velká říjnová socialistická revoluce

Než se dostaneme k období adventu, připomeňme si jeden zaniklý svátek. Velkou říjnovou socialistickou revoluci si lidé připomínali 7. listopadu. Tento den připomíná vítězství bolševického hnutí v Rusku roku 1917, které položilo základní kameny nového socialistického státu a komunismu. Právě po vítězství Komunistické strany Československa ve volbách roku 1948 se začal tento den připomínat také v našich zemích. Dělo se tak až do roku 1989, kdy došlo ke změně režimu. Průběh svátku byl téměř každý rok stejný a ani v Kroměříži tomu nebylo jinak. Konal se lampionový průvod k pomníku V. I. Lenina, u kterého zazněla Internacionála.¹⁴⁷

3.3.28 Sv. Martin

11. listopad byl důležitým dnem na venkově, uzavíral se totiž hospodářský rok. Plnily se závazky vůči obci a sousedům, platily se dluhy, v některých vesnicích také končila služba děvečkám a čeledínům. V tento den nesmělo chybět tradiční hodování. Pekla se svatomartinská husa a zvláštní druh pečiva – čtyřrohé koláče zvané skládanky. Na sv. Martina se dělala také obecní sýpka. Šlo o vyplácení obecních služebníků – učitele, myslivce, pastýře. Sýpka proto, že se těmto služebníkům dávalo (sypalo) obilí. Sýpka však trvala několik dnů. Její součástí bylo hodování. Hospodáři nechali zabít prase nebo i býka a maso a šperky donesli do hospody.¹⁴⁸

Dnešní podoba tohoto svátku je jiná. Již tolik nesouvisí s plněním závazků a nastupováním služby, ale spíše se váže k osobě sv. Martina. V Kroměříži se na Hanáckém náměstí koná Svatomartinské hodování. Jarmark s různými výrobky a pochutinami doprovází hudba. Samozřejmě nesmí chybět ani ochutnávka svatomartinského vína. Večer se z Hanáckého náměstí vydává průvod na Velké náměstí. V čele průvodu jede sv. Martin na bílém koni. Velmi podobný je program hodů v Hulíně. Také zde se koná jarmark a hraje živá hudba. V 11 hodin a 11 minut přijede na náměstí sv. Martin na bílém koni a spolu se zástupci

¹⁴⁶ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 247-249.

¹⁴⁷ CHLÁDEK, Petr, obyvatel obce Břest, obyvatel města Kroměříž do roku 1992 [ústní sdělení]. Břest, 30.3.2023.

¹⁴⁸ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 63-66.

města otevře svatomartinské víno¹⁴⁹. Na jídelníčku restaurací i domácností se stále objevuje husa.

3.3.29 Advent

Spolu se začátkem prosince začíná advent. Advent trvá zhruba čtyři týdny. Začíná nedělí, která je nejbližší k svátku sv. Ondřeje 30. listopadu. Poslední adventní neděle je pak, neděle před 25. prosincem. V letošním roce je první adventní neděle 3. prosince. Poslední, čtvrtá adventní neděle připadá na 24. prosince. Období adventu bylo obdobím půstu. Omezovalo se jak jídlo a pití, tak společenský život. Nekonaly se zábavy a ženy se ani na přásky po večerech nescházely. Zpívaly se pouze duchovní písně.¹⁵⁰ Dnes advent změnil svou podobu. Především se pro většinu lidí nejedná o období půstu jak od jídla, tak od zábavy. V každém městě se konají vánoční trhy. Ve stáncích si lidé mohou koupit různé výrobky, punč nebo svažené víno, aby se zahřáli, také různá jídla, sladkosti a pochutiny. V průběhu těchto trhů se na pódiu odehrávají různá hudební, zábavná nebo taneční vystoupení. Dnes k adventu patří také adventní věnec nebo svícen se čtyřmi svíci. Každou neděli se pak zapaluje počet svící odpovídající tomu, o kolikátou neděli v pořadí se jedná (první neděli jedna svíce, druhou neděli dvě atd.). Velkou tradiční událostí se stalo také rozsvěcení vánočního stromu na náměstí nebo na návsi začátkem adventu.

3.3.30 Barborky

Prosincové svátky a tradice, o kterých se budeme bavit, zahajuje 4. prosince svátek sv. Barbory. Zvykem, který se dochoval na Kroměřížsku do současnosti, je řezání barborek. Tento zvyk prováděly svobodné dívky. Barborky jsou nejčastěji třeshňové, ale také švestkové nebo višňové větvičky. Barborky se dávají do vázy s vodou a pravidelně se zalévají. Původně bylo zvykem zalévat je vodou přímo z úst. Pokud barborka do Štědrého dne vykvete, dívka se během roku vdá. Některé dívky dávaly více větviček do vázy a pojmenovávaly jmény možných nápadníků. Podle větvičky, která rozkvetla, pak určila, kterého chlapce si vezme.¹⁵¹

Zvykem již zaniklým na Kroměřížsku je obchůzka Barborek. Dívky se přestrojily do bílých šatů, obličej si posypaly moukou, aby byl co nejbledší, a chodily vsí dům od domu. Koštětem šramotily po okně domu, tak upozorňovaly na svůj příchod. V domě Barborky

¹⁴⁹ ZAKRAVAČOVÁ, Tereza, obyvatelka obce Jarohněvice [ústní sdělení]. Jarohněvice, 20.3.2023.

¹⁵⁰ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 5.

¹⁵¹ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*, s. 110-111.

zazpívaly píseň, děti obdarovaly ovocem a sladkostmi a šly dál. Někdy po dětech chtěly i modlitbu nebo nějakou říkanku.¹⁵²

3.3.31 Mikulášská obchůzka

Podobný zvyk jako obchůzka Barborek se udržuje 6. prosince. V tento den se koná obchůzka Mikuláše, anděla a čerta. Již pár dní před 6. prosincem bylo v leckteré vsi slyšet praskání bičů. Mládež tak přivolávala Mikuláše. Dnes nahradily biče bouchací kuličky. Mikuláš je přestrojený do bílého roucha, dlouhý plnovous a vlasy nesmí chybět. Na hlavě má mitru (špičatá biskupská čepice), v jedné ruce hůl a ve druhé knihu hříchů. Anděl má také bílý šat, křídla na zádech a v ruce nese košík se sladkostmi pro hodné děti. Čert má na sobě většinou tmavý kožich, ke kterému je vzadu přidělaný i ocas. Na hlavě má rohy, tvář černou od šmíru nebo jiného barviva. V ruce nese železný řetěz a pytel s uhlím nebo bramborami.¹⁵³ Mikuláš s doprovodem chodí po domech. V místnosti děti rozsoudí. Jestli byly hodné, dostanou nadílku od anděla. Jestli zlobily, musí zarecitovat nějakou básničku nebo říkanku, aby si nadílku zasloužily. Zlobivé děti také často straší čert, aby se polepšily. Takto obcházel Mikuláš celou ves.

Tradice obchůzek se však změnila. V době, kdy u nás vládl komunistický režim, se mimo obchůzky konala i závodní mikulášská nadílka. Rodiče vzali děti do práce, kde je obdaroval často některý ze zaměstnanců přestrojený za Mikuláše. V současnosti se konají mikulášské obchůzky, ale již nechodí do všech domů. Chodí jen do těch, ve kterých se předem domluvili s rodiči. Děti však o tento zážitek nepřijdou. Ve školách se starší žáci přestojí za Mikuláše, anděly a čerty, a chodí po jednotlivých třídách s nadílkou. I v rodinách, kam Mikuláš fyzicky nechodí, rodiče nachystají dětem nadílku za okno. Říkají jim pak, že jim to tady nechal sám Mikuláš.

3.3.32 Sv. Lucie

Lucie, noci upije, ale dne nepřidá. Tato pranostika je odkazem na dobu, kdy svátek sv. Lucie připadal na stejný den jako den zimního slunovratu. Po tomto dnu se začnou noci zkracovat a dny prodlužovat. Kalendářní reformou v 16. století se však tento den posunul o deset dní dozadu. Spolu s tímto dnem se od slunovratu vzdálily obyčeje i pranostiky. Lucie

¹⁵² JELÍNEK, Karel, Karel ŘÍMOVSKÝ a Zdeněk SMOLÍK. Lidové pranostiky, přísloví a zvyky v zemědělství. V Brně: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2004, s. 104. ISBN 80-732-6056-5.

¹⁵³ ŠEVČÍKOVÁ, Hana. *Advent a vánoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996, s. 4-5. Regionální informace obcím střední Moravy. Řada B. ISBN 80-85061-12-0.

slaví svátek 13. prosince, dvanáct dní před Hodem Božím. Těchto dvanáct dní se přirovnávalo ke dvanácti měsícům v roce. Jaké bude počasí daný den, takové bude počasí příslušný měsíc. Večer se převlékly ženy a dívky za Lucky a obcházely vesnicí.¹⁵⁴ Lucky byly nastrojeny do bílých plachet nebo šatů a na hlavě měly masku s dlouhým zobákem. V ruce měly Lucky vařechu, kterou buď dlobaly do břicha, nebo tloukly přes záda kohokoli koho potkaly. Na sv. Lucii se také nesmělo příst nebo drát peří. Jakmile Lucky přistihly hospodyně při draní nebo předení, tak jí peří rozfoukaly nebo jí přízi odnesly.¹⁵⁵ Dnes již Lucky chodit nevidíme.

3.3.33 Vánoce

Na Štědrý den (24. prosince) končí adventní čtyřtýdenní půst. Půst však končí až večer, proto se nejedlo a nejí až do štědrovečerní večeře. Dětem se stále říká, že pokud vydrží nejíst až do večeře, uvidí zlaté prasátko. Ve Štědrý den se stále věští. Dívky hází botou za záda, kam míří špička boty, odtamtud by měl přijít ženich. V minulosti se také třepalo plotem nebo stromem. Tentokrát měl ženich přijít ze směru, ze kterého zašteká pes.¹⁵⁶ Také se hojně využívalo skořápek ořechů. Do dvanácti skořápek se nalila voda, která skořápka vyschla do druhého dne, v tom měsíci mělo být sucho. Podobně se skořápky dávaly na sůl, která skořápka se orosila, ten měsíc měl být bohatý na srážky.¹⁵⁷ V současnosti se do skořápek lepí svíčky, které se zapálí a skořápky se pak položí na hladinu vody v nějaké nádobě. Podle toho, kam skořápka pluje nebo jak se skořápky sdružují se věští, jak se bude majiteli v následujícím roce dařit. Po celou dobu vánočních svátků chodí koledníci a zpívají koledy spjaté především s narozením Ježíše Krista. Ke Štědrému dni patří nazdobený stromeček. Zvyk zdobit stromek se do prostších rodin dostával až v průběhu 20. století.¹⁵⁸ Do té doby bylo zdobení stromečku záležitostí bohatších vrstev. Stromeček je ozdoben barevnými baňkami, perníčky, stuhami, řetězy, slaměnými ozdobami, dřevěnými ozdobami, sladkostmi a nejrůznějšími druhy světýlek. Než se ujalo zdobení stromečku, vykonával podobnou službu vyřezávaný dřevěný betlém. Na večeři bývala houbová, luštěninová, nebo jiná polévka, koláče, různé druhy pečiva a sušené ovoce. Ryba byla dříve záležitostí bohatších rodin. V současnosti se večeře skládá nejčastěji z houbové nebo rybí polévky a ryby nebo smaženého řízku. I k večeři se vážou pověry a zvyky. Pod každý talíř se dává šupina z kapra, aby se všech v příštím roce držely peníze. V některých rodinách se prostírá jeden talíř navíc pro pocestného nebo pro duše zemřelých. Od stolu se také

¹⁵⁴ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 48.

¹⁵⁵ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 309.

¹⁵⁶ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 8.

¹⁵⁷ VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online], s. 8.

¹⁵⁸ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 433.

nesmí vstávat, dokud všichni nedojí, kdo vstane, ten do roka zemře. Na závěr večere se rozkrajuje jablko na půl. Kdo v jablku najde hvězdu bude zdravý a šťastný. Večere se vztahovala i na dobytek. Hospodář dával chléb se solí kravám a koňům.¹⁵⁹ Po večeri se všichni sejdou pod nazdobeným stromečkem a rozbalují si dárky. Štědrý den je zakončen půlnoční mší, oslavující narození Ježíše Krista.

Na Boží hod vánoční (25. prosince) by se nemělo pracovat. Tento den je určen k rozjímání a modlitbám. V tento den se konají mše v kostelích. K ranní mši, zvané jitřní, se váže pověra, že kdo po cestě na mši zakopne, ten do roka zemře.¹⁶⁰ O Božím hodě se ani po návštěvách dříve nechodilo.

Na svátek svatého Štěpána (26. prosince) se chodilo koledovat po vesnici. Koledníci dostávali za odměnu jídlo. Tento den se již také chodilo po návštěvách a vinšovalo se štěstí a zdraví do nového roku. Brzy ráno hospodyně umývala manžela a podávala mu kalhoty, za to je muži pozvali na sklenku do hospody. Tento zvyk převzala mládež, kdy dívky umývají chlapce studenou vodou a podávají jim kalhoty nebo boty. Do jisté míry se jednalo o škádlení, ale také o navazování milostných vztahů, protože chlapci je pak museli vyvést do hospody na víno nebo kořalku. Tento zvyk se obrátil na Nový rok, kdy chlapci zase umývali děvčata studeným sněhem.¹⁶¹ „Na Štěpána není pána.“ Na sv. Štěpána končila služba čeledínům, ti měli do Nového roku volno. Mohli si vybrat, jestli u hospodáře ve službě zůstanou, nebo jestli se vydají hledat službu jinam. Než se vydali na svobodu, hospodyně jim nachystala koláč a také mouku.¹⁶² V současnosti se v některých rodinách stále navzájem umývají. Mnohem výraznější je v tento den tradice štěpánských tanečních zábav.

Konec roku se dříve neslavil tak hojně jako dnes. Oslavy se rozšířily až ve 20. století. Nejprve se konaly zábavy ve městech, později se oslavy rozšířily i na venkov.¹⁶³ V současnosti provází oslavy konce roku různé večírky, zábavy a setkání v rodinném kruhu nebo s přáteli. Dnes již neodmyslitelnou součástí oslav tvoří půlnoční přípitek a ohňostroje. Snad v každém městě se 31. prosince odehrávají hudební vystoupení a ve večerních hodinách se koná také slavnostní silvestrovský ohňostroj.

Na Nový rok dříve končila služba děvečkám. Podobně jako čeledíni, tak i děvečky měly několik dní svobody, během kterých se mohly rozhodnout, zda zůstanou u nynějšího hospodáře

¹⁵⁹ ŠEVČÍKOVÁ, Hana. *Advent a vánoce na Hané*, s. 7.

¹⁶⁰ SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 49.

¹⁶¹ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 453.

¹⁶² SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online], s. 49-50.

¹⁶³ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 462.

ve službě, nebo zda půjdou do služby jinam. Tato svoboda trvala do svátku Tří králů. Na Nový rok se na oběd dělá čočka, aby se nás držely peníze. Neměla by se však dělat drůbež, aby nám neodletělo štěstí.

3.3.34 Tři králové

Poněkud netradičně uzavřeme kroměřížský rok 6. ledna tříkrálovou koledou. Tato obchůzka se váže na příběh o narození Ježíše Krista. Do Betléma přišli mudrci z východu a přinesli s sebou dary pro Ježíše Krista. V legendě se však neuvádí, kolik těchto mudrců bylo. Později se počet ustálil na třech. Tři králové chodí po domech, u každého zazpívají koledu a na dveře napíší svěcenou křídou K+M+B a letopočet. Dříve chodili za tři krále dospělí, později učitel doprovázel žáky přestrojené za tři krále, dnes děti doprovází většinou farář. Odměnou pro koledníky byly peníze, mouka nebo luštěniny. Koledou si děti z chudších rodin mohly přilepšit. V současnosti jsou odměnou peníze a sladkosti. Nápis K+M+B (dříve také C+M+B) má dva významy. Tato tři písmena mohou zastupovat jména tří mudrců: Kašpar, Melichar, Baltazar. Také se však může jednat o zkratku latinské prosby „*Christus mansionem benedicat*“¹⁶⁴ (Kristus necht' požehná tomuto domu).

Tento zvyk se dochoval do současnosti, i přes těžké období, které nastalo v druhé polovině 20. století. V tomto období zvyk téměř zanikl. Udržoval se jen v silně věřících oblastech. V současnosti se tříkrálová koleda koná mimo jiné díky činnosti České katolické charity, která pořádá tříkrálové sbírky. Na Kroměřížsku tyto sbírky organizuje Charita Kroměříž, která na svých internetových stránkách uvádí i výsledky sbírek.

¹⁶⁴ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*, s. 34.

Závěr

Cílem práce *Živé a zaniklé tradice, zvyky a obyčeje na Kroměřížsku* bylo popsat vybrané živé a zaniklé tradice, zvyky a obyčeje na Kroměřížsku. Práce začíná kapitolou, ve které jsou vymezeny pojmy tradice, zvyk, obyčej a svátek. Dále pokračuje vymezením oblasti Hané a Kroměřížska, se stručnou historií města Kroměříže. V následující stěžejní a nejdelší kapitole je popsáno, jak se tradice a zvyky změnily v čase. Mimo všeobecně známé tradice a zvyky Vánoce, Velikonoc nebo Tří králů, jsou zmíněny také méně známé tradice a zvyky jako například: obchůzka na sv. Blažeje, vynášení smrti a poutě. U některých tradic jsou také ukázky říkanek nebo písní, které jsou pro danou tradici typické. Slouží jako dokreslení průběhu dané tradice a také poskytují náhled na nářečí, které se z Kroměřížska pomalu vytrácí.

Při tvorbě práce jsem vycházel ze svých vlastních zkušeností a zážitků. Ty jsem rozšiřoval informacemi z literatury věnující se tradicím a zvykům obecně, a také z literatury místních autorů, kteří se touto problematikou zabývali. Pro ověřování zjištěných informací o tradicích a zvycích jsem využil jak místní kroniky a periodika, tak místní obyvatele. Musím zmínit především paní Václavu Navrátilovou, která mi poskytla cenné postřehy a zajímavosti. Pomocí těchto komplexních poznatků jsem poté popsal uvedené tradice.

Samostatná praktická část se v práci nenalézá. Přesto jsem však prováděl vlastní výzkum, byť není velkého rozsahu. Zjištění tohoto výzkumu jsou rovnou implementována v kapitole věnující se tradicím, zvykům a obyčejům. Tento výzkum měl tedy za účel zpřesnit, doplnit nebo ověřit informace.

Práce může sloužit jako zdroj informací pro výuku ve školách na Kroměřížsku. Lze ji však také použít jako odrazový můstek pro další výzkumy na regionální úrovni zabývající se touto problematikou.

Seznam zdrojů

Písemné prameny

Hulíňan: zpravodaj radnice. Hulín: Městský úřad, 1997-. Dostupné také z: <https://www.hulin.cz/mesto/hulinan/>

Kroměřížský zpravodaj: kulturně-spoločenský měsíčník. Kroměříž: Městský úřad, 2004-. Dostupné také z: <https://www.mesto-kromeriz.cz/aktuality/zpravodaj-ke-stazeni-pdf/2023/>

Kvasické noviny: informační čtvrtletník o událostech v našem městečku. Kvasice: Obecní úřad, 2003-. Dostupné také z: <https://www.kvasice.cz/obec/kvasicke-noviny/>

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika města Hulín 1980-1982.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika města Kroměříž 1951-1954, 2011-2014.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Břest 1982-2001.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Jarohněvice 1950-1978.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Skaštice 1947-1965.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika obce Zlobice 1956-1991.

Tlumačovské novinky. Tlumačov: Obecní úřad, 2004-. Dostupné také z: <https://www.tlumacov.cz/obec/tlumacovske-novinky/>

Zloboj: zlobicko-bojanovský čtvrtletník. Zlobice: Obecní úřad, 1999-. Dostupné také z: <http://www.zlobice-bojanovice.cz/index.php?nid=630&lid=cs&oid=2282954>

Zpravodaj města Chropyně. Chropyně: Městský úřad, 1995-. Dostupné také z: <https://www.muchropyne.cz/mesto/zpravodaj-1/archiv-zpravodaje/>

Zpravodaj obce Břest. Břest: Obecní úřad, 2011-. Dostupné také z: <https://www.obec-brest.cz/obec-147/zpravodaj-obce/>

Rozhovory s respondenty

CHLÁDEK, Petr, obyvatel obce Břest, obyvatel města Kroměříž do roku 1992 [ústní sdělení]. Břest, 30.3.2023.

NAVRÁTILOVÁ, Václava, programová pracovnice Muzea Františka Skopalíka [ústní sdělení]. Hulín, 16.3.2023.

ZAKRAVAČOVÁ, Tereza, obyvatelka obce Jarohněvice [ústní sdělení]. Jarohněvice, 20.3.2023.

Literatura

BARTOŠ, František. *Dialektologie moravská: Druhý díl: Nářečí hanácké a české* [online]. Brno: Matice Moravská, 1895. [cit. 2023-03-22] Dostupné také z: <https://ia800204.us.archive.org/20/items/diaktologiemorav02bartuoft/diaktologiemorav02bartuoft.pdf>

BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část* [online]. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakladatelství Mladá fronta, 2007 [cit. 2023-04-12]. ISBN 978-80-204-1450-2. Dostupné také z: <http://www.eu.avcr.cz/cs/vyzkum/strategie21/narodopisna-encyklopedie/>

JELÍNEK, Karel, Karel ŘÍMOVSKÝ a Zdeněk SMOLÍK. *Lidové pranostiky, přísloví a zvyky v zemědělství*. V Brně: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2004. ISBN 80-732-6056-5.

JEŘÁBEK, Richard. Etnografické oblasti, okrsky, přechodná pásma a jejich obyvatelé. In: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 10, Lidová kultura na Moravě*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000, s. 13-29. Vlastivěda moravská. ISBN 80-7275-005-4.

KREJČOVÁ, Jana. Kroměřížské poutě ke sv. Matce Starovodské (1715-2005). In: *Archivní sborník*. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž, 2005, roč. 11, s. 40-61. ISBN 80-86931-03-X.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-710-6525-0.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *České tradice v proměnách času: kroje – zvyky – umění*. Praha: Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-500-0.

MAŠTEROVÁ, Marie. *Hanácká svatba v 19. století a dnes*. [online]. Brno, 2018 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/c14zb/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Judita KUČEROVÁ.

MRÁZOVÁ, Jiřina. Královničky. In: *Programový sborník k Hanáckým slavnostem*. Chropyně: Muzeum Kroměřížska, 1985, s. 6-7.

MURAS, Adam. *Výroční obyčeje na Moravě – tradice a současnost* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021 [cit. 2023-04-14]. Elportál. Dostupné z: <http://is.muni.cz/elportal/?id=1751663>. ISBN 978-80-210-9899-2. ISSN 1802-128X.

NAVRÁTILOVÁ, Alexandra a Eva VEČERKOVÁ. Rodinné obyčeje (narození, svatba, pohřeb). In: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 10, Lidová kultura na Moravě*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000, s. 166-186. Vlastivěda moravská. ISBN 80-7275-005-4.

Obyčejová tradice. *Lidová kultura* [online]. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 22.4.2021 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.lidovakultura.cz/lidova-kultura/lidova-kultura-v-cr/lidova-kultura-nematerialni-heslar/obycejova-tradice/>

PÁLKA, Petr. *Historie Kroměříže: 1. díl – První písemné zprávy o osadě* [online]. 2015. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.mojekromeriz.cz/magazin/clanek/historie-kromerize-1-dil-prvni-pisemne-zpravy-o-osade>

POSPÍŠIL, František. *Almanach Hanáckého roku* [online]. Přerov, 1923 [cit. 2023-03-22]. Dostupné také z: <https://digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:50bb82c9-2f80-4191-854e-9349fb8d2c5c>

SKOPALÍK, František. *Památky obce Záhlinic, svazek II., Část topografická* [online]. Brno: Tiskem Mor. akc. knihtiskárny, 1885 [cit. 2023-03-22]. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e5b07f8d-af23-4ea0-ab09-fbb55735f039>

SLOVÁK, Jindřich. *Zvyky, obyčeje, pověry atd. lidu hanáckého na Kroměřížsku*. Kroměříž, 1895. Knihovna Muzea Kroměřížska.

ŠEVČÍKOVÁ, Hana. *Advent a vánoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996. Regionální informace obcím střední Moravy. Řada B. ISBN 80-85061-12-0.

ŠKUBAL, Rudolf. *Hranice Hané: vymezení etnografického regionu: (metodické pokyny)*. Brno, 1995.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.

VÁLKA, Miroslav. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 1989. Bibliotheca hanaca, svazek 3.

VEČERKOVÁ, Eva. Výroční obyčeje a obyčeje spjaté se zemědělstvím. In: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 10, Lidová kultura na Moravě*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000, s. 187-213. Vlastivěda moravská. ISBN 80-7275-005-4.

VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2015. Kulturní historie. ISBN 978-80-7429-627-7.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-000-1356-8.

VYHLÍDAL, Jan. *Z hanáckých dědin a měst* [online]. Olomouc: Promberger, 1902 [cit. 2023-03-22]. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/uuid/uuid:f564bed1-9088-4531-bfd0-36e3205a0530>

VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané* [online]. Praha, 1906 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d9976170-b027-11e8-a2d0-005056827e52>

ZAHRADNÍK, Milan. *Hanácká svatba. Od přechodového obřadu k scénickému folkloru*. [online]. Brno, 2012 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/n87qdt/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Miroslav Válka, Ph.D.

ZEZULOVÁ, Jitka. Velké dny Kroměříže 1925. In: *Archivní sborník*. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž, 2005, roč. 11, s. 40-61. ISBN 80-86931-03-X.

Internetové zdroje

Mapa Kroměřížska. In: *Mapy.cz* [online]. © Seznam.cz, a.s. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: [Mapy.cz](https://www.mapy.cz)

Anotace

Jméno a příjmení:	Radim Chládek
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.
Rok obhajoby:	2023
Název práce:	Živé a zaniklé tradice, zvyky a obyčeje na Kroměřížsku
Název v angličtině:	Living and extinct traditions and customs in the Kroměříž region
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá živými a zaniklými tradicemi, zvyky a obyčejí na Kroměřížsku. V první kapitole je věnována pozornost vymezení pojmů tradice, zvyk a obyčej. Druhá kapitola se zabývá regionem Kroměřížsko, Hanou, a také jsou zde uvedeny důležité okamžiky města Kroměříže. Třetí kapitola popisuje samotné tradice na Kroměřížsku. Především zvyky a obyčeje. Jsou zde popsány obyčeje svázané s narozením, svatbou a úmrtím. Následně jsou popsány zvyky, které se v regionu nalézaly nebo nalézají.
Klíčová slova:	tradice, zvyk, obyčej, Kroměříž, Haná, Kroměřížsko
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis focuses on living and extinct traditions and customs in the Kroměříž region. The first chapter deals with the definition of tradition and customs. The Kroměříž region and Haná region are described in the second chapter along with important moments of Kroměříž. The third chapter describes the traditions themselves in the Kroměříž region. Above all, habits and customs. Customs related to birth, marriage and death are described here. Subsequently, the customs that were found or are found in the region are described.
Klíčová slova v angličtině:	traditions, customs, Kroměříž, Haná, Kroměříž region
Rozsah práce:	59 stran
Jazyk práce:	Český